

DARTINA

Serie nouă, anul 4, nr. 39, iulie 2017

www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța

foto: Iulia PANĂ

Cuprins

03	15	27
Editorial - Dinastia Burada	Elevii din trupa de teatru francofon Amphithéâtre, premiați la festivalul Bonjour Brno, din Cehia	Istoria Dobrogei - Toamna pătimirii noastre
05	17	30
Mai întâi a fost folclorul - Opere literare cu elemente folclorico-mitologice	Practici sociale, gusturi și arome din trecutul comunei Gârliciu	Povestea vorbelor - A da în jujeu
08	20	32
Multiculturalitate - Armenii din Dobrogea - Vartavar-ul	Centenarul Unirii - „Fapte de arme” ale armatei bulgărești de ocupație a Dobrogei- 1918-1919, în lumina unor documente inedite	Miezul verii cu restanțe la arboricultură ornamentă
10	23	34
O experiență de succes - Cu Arca dobrogeană la copiii finlandezi	Problemele județului Constanța, în perioada interbelică, în preocupările organizației național-liberale constănțene	Primitivi în Lumea Nouă – Nativii din America de Nord (V) - Dansul Soarelui
12		38
Profesorii noștri - Să aveți o zi memorabilă!		Stefania Sirin Narenji

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU
REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN, **REDACTORI:** Ana Maria ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:
dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. SORIN COLESNIUC, dr. IOAN ADAM

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL
Tehnoredactor: Gabriel VOICU
Corectură: Daniela COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușeanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța
Bd. Tomis nr. 110
Tel./Fax: 0241 61 92 93
E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68
Tel: 0241 61 88 42
E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Inspirată a fost propunerea ca Centrul Cultural al Constanței să poarte numele unui descălecător al Dobrogei, Teodor Burada! Iar specialiștii Centrului să-i cinstească memoria printr-o ediție anastatică a lucrării sale, O călătorie în Dobrogea, prin articole diverse în care îi este evocată personalitatea, prin promovarea constantă și inspirată a rolului lui în cultura națională.

Este cunoscut faptul că Teodor T. Burada a lăsat o operă fundamentală în mai multe domenii: folclor, muzicologie, istorie, arheologie, teatrologie.

Pentru noi, cei din spațiul danubiano-pontic, meritul cel mai mare al lui Burada a fost acela de a înfrunta necunoscutul și nesiguranța și a se deplasa printre primii, imediat după revenirea Dobrogei la țară, în 1879, colindând 17 sate dobrogene abia eliberate de sub administrația otomană, și a aduna într-o lucrare unică, de referință pentru etnografia românească, date despre tradițiile și obiceiurile locului.

Demonstrând fără niciun dubiu existența populației autohtone, majoritar românească, în zone compact locuite, riverane Dunării, în special. Cum a ajuns Teodor Burada la Ostrov, Buceag, Perjoaia, Satu Nou, Oltina, Beilic, Kuzgun, Mîrlean, Vlahkioi, Rasova, Cochirleni, Seimenii Mari, Seimenii Mici, Topalu, Somova, Niculițel, cum a descins singur la oamenii satelor, însemnându-le poveștile lor, cântecele lor, obiceiurile lor, greu de imaginat astăzi. De la ei a cules un Plugușor, 18 colinde, 17 balade, denumite „Cîntice bătrînești”, 9 doine, 18 strigături, 3 bocete, 5 descânțe.

Un material de o valoare incomensurabilă pentru cultura și civilizația locului. Să nu neglijăm nici faptul că Teodor Burada era, deja, la acel timp, o personalitate cu valențe enciclopedice: violonist-concertist în țară și în străinătate, profesor de teorie și solfegiu, primul profesor de violină al Conservatorului înființat în 1860, la Iași. Studiasse mai întâi la Școala militară de artilerie din Iași, 1857, apoi urmase cursurile Academiei Mihăilene din Iași - 1858-1860, ale Facultății de drept din Iași – 1860 - 1861, dar și Conservatoire imperial de musique et declamation din Paris, fiind primul student moldovean la prestigiosul așezământ de învățământ muzical din Europa. În paralel, urmase Școala de poduri și Șosele din Paris și Facultatea de Drept din Paris -1861-1866. Era membru fondator al Societății Philharmonica Română din Iași, editase primele Almanahuri muzicale, iar opera sa cuprindea mai multe lucrări cu valoare științifică printre care Bocetele populare la români – 1879, Bocetele din Bucovina – 1879, Despre întrebuințarea muzicii în unele obiceiuri vechi ale poporului român – 1876, Încercări despre originea Teatrului Național și a Conservatorului de muzică și declamațiune – 1877, Cercetări asupra danțurilor și instrumentelor de muzică ale românilor – 1877, Despre creștăturile plutașilor pe cherestele și alte semne doveditoare de proprietate la Români – 1880 etc. Cercetările sale erau complexe: arheologie, istorie, etnografie, filologie, vechi drept românesc.

Acesta era Teodor Burada care colinda nestingherit, la 1879, animat de o mare poftă de a cunoaște și scrie despre viața dobrogenilor abia eliberați din administrația otomană!

Descendent din vechi familii de aromâni stabiliți în Moldova, unde bunicul său ajunsese vornic, Teodor T. Burada era fiul profesorului Tudorachi Burada – autor al primei cărți de teorie a muzicii europene, considerat unul din primii memorialiști români, care semnează Gramatica românească de note pentru tot fundamentul

chitarei compusă după cea evropenească – 1829, – și al Mariei Isăcescu Burada, prima femeie traducătoare de teatru în limba română și cunosătoare a mai multor limbi străine. Frații săi, Gheorghe și Mihai, aveau aceleași preocupări muzicale.

Știm astăzi că investigațiile științifice pe teren ale lui Burada, socotite veritabile ritualuri de călătorie, erau pregătite cu minuțiozitate: alcătuirea fișei itinerariului, însoțită de o vastă documentație istorică, culturală și filologică. Materialul documentar cu care se reîntorcea acasă cuprindea pe lângă baza informațională și diverse piese de colecție pe care, apoi, cu mare generozitate le-a donat pentru crearea unui Muzeu muzical în Iași. Alături de vechi instrumente muzicale clasice și populare se aflau donate și piese recuperate din peregrinările sale pe teren.

Merită consemnat că Teodor Burada a călătorit mult în Transnistria în a doua jumătate a secolului XIX, culegând folclor și identificând multe sate românești, inclusiv pe valea Bugului, așa cum menționează în cele două lucrări ale sale, O călătorie în satele Moldovenești din gubernia Cherson (1882) și O călătorie la Românii din gubernia Kamenitz-Podolsk (1884), lăsând o mulțime de observații asupra obiceiurilor, portului, limbii acestora, remarcând unitatea sufletească a acestora cu românii basarabeni, transilvăneni.

Din Dobrogea a luat într-o cutie din lemn o păpușă de lut care a stârnit curiozitatea confrăților: era scaloianul despre care scrie și în cartea sa. Pentru prima dată se pomenea despre un ritual ancestral, post pascal, laic, desprins din teatrul popular cu măști.

Câteva piese din bogatul material folcloric tipărit:

Soarele și luna, Mierla și sturzul, Sava Letinul, Maică bătrână, Colindul cerbului, Chira Chiralina, Tudor Tudoraș, Necula Neculcea, Bucă Bucaleț, Iorga Iorgovan, Corbea Viteazul, Mogoș Vornicul, Dobrișan, Zmeul și zmeoaica, Ghiță Cătănuță, Mihnea Vodă, Cântecele haiducului, Copilul orfan, Cucu.

Cele mai importante sunt legate de sărbătorile de iarnă – Plugușorul, Irozii, dar și Drăgaica, Papaluga, Scaloianul, luptele pehlivănești provenind din luptele de gladiatori și nu din kureșul turcesc.

Prin O călătorie în Dobrogea Burada a creat modelul monografic românesc în cercetarea folclorului unui ținut, mai mult, a creat un ritual al călătoriilor, scotocind fondul popular original, folosind metode descriptive de cercetare în prezentarea textelor dialectale.

Astăzi opera lui Teodor Burada ar trebui să fie obiect de studiu în școlile de profil, să fie cuprins în lista celor mai importante personalități culturale ale României, iar tinerii să îl poată avea de model.

Spiritul de aventură, dar și spiritul enciclopedic al lui Teodor Burada s-au îmbinat magistral cu devotamentul lui fără margini pentru țara sa, cu dorința-i arzătoare de a-i fi trebuincios la nevoie.

Mai întâi a fost folclorul

Opere literare cu elemente folclorico-mitologice

Ana Maria ȘTEFAN

Folclorul mitologic reprezintă cea mai veche creație literară a poporului nostru, un ansamblu de narațiuni despre ființe, lucruri și acțiuni supranaturale. Ne putem mândri cu foarte multe opere literare ce conțin elemente folclorico-mitologice create de autori români. Foarte mulți autori s-au aplecat asupra folclorului ca sursă de inspirație pentru operele sale: Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Ion Creangă, Vasile Voiculescu.

Cuvântul vechi și rar, dialectal sau regional, își dobândește în proză ca și în poezia lui Voiculescu un loc al său, spre exemplu. În operele lui Vasile Voiculescu satul este detaliat cu precizia unui etnograf, nu cu imaginația unui scriitor. Sesizez că nu există nici o deosebire de substanță între descrierea modalităților de a pescui din „Amintiri despre pescuit” (referitor la cum se prind lufarii, cum se azvârle prostovolul, cum se vânează noaptea), ținând evident de lumea reală, de o experiență trăită. Despre teatrul lui Vasile Voiculescu, care reia într-o formă mult mai accesibilă preocupările povestirilor, putem spune că stabilește mai multe modalități ale schimbării de personalitate (temă obsedantă a scriitorului). Există mai multe posibilități în dobândirea unei personalități noi. Cea mai simplă este mascarea, adoptarea pur și simplu a unei măști și a unui comortament prin mască. Este pasul inițial al transferului magic de forță spirituală, oprit la actele exterioare ale integrării în lume: tânăra măritată împotriva voinței ei se ascunde în pădure alături de iubitul ei mascat în urs și care se comportă față de tot satul ca un urs (piesa de teatru *Fata ursului*). Roxana Sorescu este de părere că proza lui Vasile Voiculescu depășește stadiul expunerii nesofisticate a temei, învăluind-o într-o rețea de evenimente descrise cu atâta finețe și cu o putere de captare a atenției atât de mare încât acestea pot părea mai însemnate decât semnificația lor. Omul lui Vasile Voiculescu poate fi determinat prin vrajă, prin descântec, prin puternica concentrare spirituală a partenerului să trăiască conform unui

model care îl transcede. Transferul se produce de la individ la individ, de la deținătorul forței magice la omul inocent, se săvârșește prin încadrarea acestuia într-un flux spiritual pe care până atunci îl ignorase.¹ Narațiunile lui Vasile Voiculescu sunt structurate astfel încât elementul fantastic să se manifeste ca întâmplare reală, verosimilă, oricând posibilă. Semne disparate ale sacrului și ale magicului, neorganizate într-un sistem, răsar din când în când la suprafața unor întâmplări insolite, fără a le modifica și putând trece neobservate de cititor. Nici intriga, nici semnificația simbolică a personajelor umane sau animale nu epuizează înțelesurile prozei lui Vasile Voiculescu. În centrul ei rămân de aceeași esență tainele creștine și actele magice.

Un alt scriitor important care s-a aplecat asupra folclorului ca sursă de inspirație pentru operele sale este Ioan Slavici. Concepția despre artă a lui Slavici, potrivit căreia literatura cultă trebuia să pornească de la creația populară, stă și la baza activității sale literare și înainte de a fi nuvelist și romancier, el este autor de povești. Slavici vine dintr-o regiune cu puternice tradiții folclorice.

Deși amândoi se orientează spre folclor, deosebirile dintre Slavici și Mihai Eminescu sunt foarte mari. Când Eminescu publică în *Convorbiri literare*, (în noiembrie 1870), basmul *Făt-Frumos din lacrimă*, căreia îi spune însă „poveste”, Slavici găsi că era rău scris. Eminescu ar fi replicat: „Scrie tu alta mai bine!”² Deosebirile ieșeau din modul în care înțelesese Eminescu „să culeagă” basmul. Poetul îl investi cu toate însușirile prozei sale, pe când Slavici era pentru transpunerea cât mai fidelă a creației populare, dar lăsând și celui care transpune oarecare libertate. Slavici publică basmul „Zâna zorilor” (1870), căruia îi zice ca și Eminescu, „poveste”. „Ține însă să informeze de la cine a auzit basmul, și spre a fi cât mai în spiritul zonei

¹ Roxana Sorescu, *Vasile Voiculescu Opera literară. Proza*, Editura Cartex 2000, București, 2003, pg.89;

² Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura Minerva, București, 1983, pg.88;

etnografice de unde culege basmul, reține și cuvinte și expresii cu circulație restrânsă. Explică însă în note sensul lor și insistă chiar asupra unor procedee artistice întâlnite în narațiunile populare”.

Slavici respectă tipologia din creația populară, dar aduce schimbări în onomastică, și eroii lui se numesc – Floarea, Costan, Petre (*Zâna Zorilor*), ori Ana, Stana, Lăptița (*Doi feți cu stea în frunte*). „Făt-Frumos în unele povești ale lui Slavici poartă straie țărănești, doarme pe prispă, iar eroina Ileana Cosânzeana, are cămașă cu alțițe. Amănuntele de acest fel, conferă eroilor o existență apropiată de cea a unor personaje de nuvelă”.³

Pe de altă parte, reconstituind mitologii în spiritul tradițiilor populare, folosind structurile literaturii folclorice de la doină la basm, Mihai Eminescu a dat limbii române unitate deplină într-o genială sinteză de lexic, morfologie, sintaxă, îmbogățind-o, mlădiind-o conferindu-i armonii sonore până la epuizarea parcă a resurselor ei. Tendința lui Eminescu nu este aceea a izolării omului de univers, dimpotrivă, conform mitologiei populare poetul va integra omul în natură și în spațiile ei cosmice. Suferind influențe populare sau culte exercitate izolat sau împreună, pornind de la numeroase și variate mituri care leagă viața și soarta omului de astre, poetul se referea la relațiile siderale cu umanitatea, sub diferite forme în mai toate epocile creației sale.⁴

Participarea astrală este vie în creațiile de factură populară, cum ar fi „Doină de întristare”: „Multe stele sunt pe cer/ Eu de dorul mândrei pier,/Mândră-i luna când răsare,/Eu mă-ntristez de dorul mare”. Din lumea stelară își ia poetul material comparativ. De cele mai multe ori, ochii iubitei sunt conform modelului popular, ca „două stele”. Elementele aparținând miticului întâlnim în „Povestea teiului”. Blanca cea născută din iubire „fără lege” are în calul alb un bun tovarăș, care o va duce-n codru sau „plângând înfrână calul,/ Calul ei alb ca neaua” (*Făt-Frumos din tei*). Așadar găsim calul benefic, pe care îl călărește soarele în timpul zilei.

În diverse legende mitice, soarele are doisprezece cai albi. Numai calul alb al Blancăi însă, calul solar, se va întoarce în lumea castelului. Un aspect pe care îl considerăm important este că Eminescu amintește rar în operele sale nume de flori. Totuși doar în povestea „Făt-Frumos din lacrimă” se găsesc laolaltă trandafiri, crini, lăcrămioare și

viorele. Trestia, răchita, nufărul apar des. Peisajul acesta e de bună seamă alcătuit după o aspirație către preistoricitate. Lacul în mijlocul codrului, cu iarbă de junglă și căprioare, e o priveliște puțin obișnuită la noi și vine numai din voința de a aduna laolaltă elemente tipice. Studiarea vieții instinctive a omului duce la etnografie, și din acest punct de vedere, Eminescu poate fi considerat un etnograf. „Țăranul trăiește viața cea mai autentică. Eminescu ne înfățișează sub orice haină suflete de țărani, însă de țărani milenari aproape abstracti, așa cum îi înțelege el, conținând în ei sufletul cel mai automatic și mai economic, ceea ce în faptă nu se întâlnește”.⁵

Călin și feciorul de împărat se îmbracă întocmai ca flăcăii de la țară. La fel și Făt-Frumos. Altă dată însă, Eminescu îmbracă eroii în haine somptuoase de poveste (pe bărbat în manta albă cu brâu de mărgăritare, pe femeie în catifea și mătase). Acest chip de îmbrăcăminte iese dintr-o închipuire țărănească de povestitor de basm, fiindcă basmul dă oamenilor prin haine fascinația pe care o exercită fluturii și păsările.

Nici Tudor Arghezi nu ocolește folclorul în creațiile sale. Sinteza folclorică argheziană se produce mai des în sfera unei analogii artistice cu folclorul. Ea se deosebește în multe privințe de prelucrările folclorice cunoscute în literatura secolului al-XIX-lea. La Arghezi, după cum spuneam, sinteza folclorică se produce mai des, în sfera analogiei artistice cu folclorul. În acest caz, poetul nu recurge la nici unul din modurile de prelucrare semnalate. Adică nu urmărește ideea de perfecționare a izvoarelor populare și nici pe aceea a transformării lor structurale. Domițian Cesereanu este de părere că sinteza folclorică argheziană este o creație ce nu dezvoltă un fragment sau un motiv popular să zicem de la un punct a (izvorul folcloric) la unul b (prelucrare), astfel încât produsul finit să ne permită să urmărim pas cu pas un proces al stilizării izvoarelor sau al transformării lor.

Elaborându-și creația, poetul întrebuintează folclorul ca pe un „dat” însuși, de la care reține aspecte generale și caracteristice în ceea ce privește forma și conținutul. El reproduce în propria-i creație tocmai procedeele artistice existente în folclor (tehnica versificării, sistemul grupării imaginilor și licențelor poetice, expresiile afective și orale), urmărind să exprime până la un desăvârșit grad al autenticității însuși modul de a gândi și de a simți al omului din popor. Chiar dacă îi fuseseră cunoscute mai puțin încercările relativ modeste din anii de

³ George Călinescu, *Istoria Literaturii Române, de la origini până în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugată, Editura Minerva, București 1982, pg.157;

⁴ Dumitru Vatamaniuc, *Ioan Slavici-Opere*, Editura pentru literatură, București, 1967, pg.73;

⁵ Ion Faiter, *Mitul marelui drum, Studii și culegeri de folclor*, Editura Centrului județean de conservare a tradiției și creației populare, Constanța, 2003, pg.45;

studiu la Paris de a introduce în literatura română cultă unele filoane folclorice, Vasile Alecsandri nu a putut rămâne străin de interesul pentru folclor al unor apropiați ai săi (Costache Negruzzi). Ceea ce constituie meritul personal deosebit al lui Alecsandri în ceea ce privește folclorul este că izbutește mai mult și mai repede decât oricare din contemporanii săi să vadă în folclor nu numai un document al naționalității și un tablou de moravuri, eventual chiar un element pentru reconstituirea unor momente din trecutul istoric, dar mai cu seamă o valoroasă creație artistică, o mărturie a geniului creator specific cu care e înzestrat poporul însuși. Poetul înfățișează pentru poezia sa această întâlnire cu folclorul (Baba Cloanța, Strunga, Doina). Pe la sfârșitul anului 1847, scriitorul era tot mai preocupat de coordonarea bogatului material folcloric cules de-a lungul anilor, pe care intenționa să-l publice încă din 1944. Meditând îndelung în această vreme asupra doinelor, baladelor și altor mărturii artistice ale moravurilor țărănești, scriitorul se simte ispitit să dea contemporanilor săi cu un ceas mai înainte de publicarea acestor comori literare, o mostră cât mai vie a lor. Din asemenea intenții, a luat naștere sceneta „O nuntă țărănească”, care deși cu o intrigă destul de simplă și cu un final care idiliza raporturile dintre boieri și țărani, rămâne deosebit de interesantă prin aceea că aducea pe scenă, în fața spectatorilor obiceiurile de la țară cu prilejul nunții. „Piesa devenea astfel o complexă imagine a autenticității naționale, a virtuților morale și însușirilor artistice de care dau dovadă oamenii din popor”.⁶ Între cele mai însemnate creații lirice se așează oda „Țara”(1866) senină, dar fierbinte cântare a patriei în spirit popular, ținând cu îndemănare de bătrân meșter motivele și modalitățile folclorului, izbutind să dea cuvintelor și imaginilor o fluidă transparență și totodată o impresionantă vigoare lăuntrică, marcând prin comparație, drumul pe care-l parcursese. În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi ce s-a putut întrupa într-o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de astăzi.

Să nu omitem, că balada *Miorița*, culeasă de Alecu Russo în Munții Vrancei, la Soveja, a fost prelucrată de Vasile Alecsandri și a rămas capodopera creației populare românești de peste un secol și jumătate.

⁶ George Călinescu, *Comentarii, Opera lui Mihai Eminescu, în Basme și poeme originale de inspirație folclorică, Mihai Eminescu*, Editura Garamond, București, 1970, pg.78;

În 1840 Costache Negruzzi își publica în *Dacia literară* capodopera, nuvela istorică *Alecsandru Lăpușneanul*, apoi *Scene pitorești din obiceiurile Moldovei*, *Cântece populare a Moldovei*, nuvela *O alergare de cai* și *Floarea florăriță româncă*. Negruzzi atrăsese atenția asupra *Cântecelor populare a Moldovei*. Se remarcă prezența elementelor de folclor și în opera lui Costache Negruzzi. Acesta recoltează din folclor un număr apreciabil de proverbe și zicători, legându-le într-o succesiune plină de viață. „Un tâlc social poate fi deslușit în suita de proverbe și zicători. Câteva aduc o filozofie de comportare, ecou al unei grele experiențe istorice.”⁷ Vor fi studiate: *Scrisoarea XII (Păcală și Tândală)*, *Doină nouă*, *Marșul lui Dragoș*.

Ion Creangă, de asemenea aduce în scrierile lui mult vocabular țărănesc, dar mai cu seamă, proverbe, zicători care alcătuiesc așa zisele sale „țărănii”. De pildă, fata moșneagului face munci de țarancă de munte. Tot umorul poveștii iese din bogăția tabloului etnografic. Fata babei e „slută”, „țâfnoasă”, și s-alintă „ca cioara-n laț”. Fata moșului muncește de „nu-și mai strânge picioarele”. E „piatră de moară-n casă”, iar soră-sa „busuioc de pus la icoane”. Fata babei iese gătită duminică „de parc-a lins-o viței”. Totodată în plin fabulos dăm de scene de un realism poznaș în „Povestea lui Harap-Alb”. Gerilă, Ochilă și celelalte monstruoziități ale basmului se ceartă în casa de fier înroșită a împăratului Roș. Analizând „Capra cu trei iezi”, descoperim că animalele sunt văzute cu trăsături omenești. Capra este o caricatură oferită chiar de natură a mamei, iar lupul este simbolizarea omului fără scrupule. Creangă e un umanist al științei sătești, socotând din erudiția lui un râs gros, fără a fi totuși un autor vesel prin materie. Conținutul poveștilor și „Amintirilor din copilărie” este, indiferent în sine, ba chiar apt de a fi tratat liric ori fantastic, veselă este hohotirea interioară, setea nestinsă de vorbe, sorbite pentru ele înșile, dintr-o voluptate strict intelectuală. Obiecte, animale, oameni vorbesc neîntrerupt, citând neostenit și cu o viteză amețitoare: „- Hei, hei dragul tatei, cu vorba aceasta mi-adusei aminte de cântecul acela: Voinic tânăr,/Cal bătrân/ Greu se-ngăduie la drum”; „- Halal nepoți are frate-meu! Vorba aceea: La plăcinte înainte și la război înapoi”⁸

⁷ Domițian Cesereanu, *Arghezi și folclorul*, Editura pentru literatură, București, 1966,pg.63;

⁸ George Cristea Nicolescu, *Vasile Alecsandri, Opere I Poezii*, Editura pentru literatură, București, 1966,pg.89;

Vartavar-ul

Ana Maria ȘTEFAN

Odată stabiliți pe pământul românesc, armenii s-au acomodat vieții autohtone familiarizându-se, în timp, cu obiceiurile localnicilor, însă ei și-au păstrat, totodată, propriile tradiții aduse de pe meleagurile de baștină și pe care, parțial, le-au împrumutat noilor lor concetățeni. Sunt, pe de o parte, datini folclorice, apoi credințe religioase în special de Crăciun și de Paște, dar și unele specific armenesti.

Un obicei respectat ca antidot pentru secetă, este „Vartavar-ul”. În limba sanscrită, *vartavar* înseamnă „a stropi cu apă”. După ce ieșeau din biserică, când tinerii și tinerele se adunau sub umbra pomilor, se stropeau pe furis cu apă de flori. Câteodată cu mătura, câteodată cu ramuri verzi și lungi după ce erau muiate în apă. Acest obicei de a se uda unul pe altul nu este numai o simplă distracție, ci și o datină

care arată urmele unei vechi perioade păgâne. Într-adevăr, *Vartavarul* este o sărbătoare ce datează dinainte de Hristos și face parte din sărbătorile agriculturii și a păstoritului.

Vartavarul este, de asemenea, considerată o zi a florilor și a apei, când poporul armean, în dogoarea verii, trăiește cu un singur gând – apă pentru satele armânești. Poporul e nevoit să facă apel la magie, să aducă cu voința zeilor ploaie peste lanurile lor. Originile acestei sărbători își aveau locul în Armenia Antică, când armenii erau încă păgâni. Sărbătoarea îi era atribuită zeiței Astghik, zeița apei, frumuseții, iubirii și a fertilității. Conform legendei, zeița răspândea dragoste în ținuturile Armeniei, stropindu-i pământurile cu o apă rozalie.

Conform unei alte legende, iubitul zeiței era într-o zi în pericol, iar zeița a fugit spre el să-l salveze. Fiind desculță, s-a rănit la picioare în timp ce alerga, iar stropi de sânge au ajuns pe flori. Așa a luat naștere floarea iubirii – trandafirul. Obiceiul

armenilor de atunci era de a stropi cu apă pământul, precum și pe ei înșiși. În ziua sărbătorii se credea că apa are puteri curative și că poate alunga răul. De asemenea se credea că zeița va aduce fertilitate atât pământului, pentru fermieri, cât și femeilor, în căsătorie. În zonele muntoase, festivitățile aveau o altă formă. Armenii din aceste regiuni își ofereau animale, primele fructe și fân unul altuia. Se organizau ospățuri și alte festivități. Păstorii adunau flori de toate culorile, pentru a forma buchete. Fetele primeau buchete de flori, precum și cadouri, în timp ce se plimbau prin sat, cântând și dansând. Coarnele vacilor erau decorate cu flori, iar copiii, când le vedeau, fredonau cântece tradiționale.

Astfel, au apărut diferite obiceiuri care au rămas până astăzi. Numele acestor festivități diferă de la sat la sat. Astfel se cunosc tradițiile: hușguri, cici-mama. Un grup de băieți iau o mătură mare pe care o îmbracă ca pe o fată, cu mâneci, pălărie, păr și rochie. Așadar o păpușă pe care o plimbă pe ulițele satului oprindu-se în fața fiecărei case și cântând. Sătenii aruncă cu apă peste păpușă și uneori și peste însoțitorii ei, iar apoi sunt răsplătiți cu unt și ouă.

În alte sate, o fată sau o bătrână se dezbracă de tot și se îmbracă cu o cămașă albă și lungă, își pune pe cap o sită, iar peste sită o pânză care atârna în așa fel încât să-i acopere toată statura. Astfel se numește *cici-mama*, care se traduce cu „mama udă”. „Hușurug” sau „cici-mama”, au loc în anotimpuri secetoase, însă obiceiul stropitului cu apă de flori are loc numai în ziua de Vartavar. Ambele obiceiuri au același înțeles și simbolizează aceeași idee, apă pentru semănăturile înmugurite și roditoare. În ceea ce privește sărbătoarea de primăvară la armeni, aceasta se desfășoară în felul următor: în ajunul sărbătorii, fete tinere cărora li se dă numele de „Hoațe de apă”, se duc în mare taină să scoată apă din fluvii, izvoare sau fântâni, și o aduc în oraș. Aici se varsă apa furată într-un vas anume în care se amestecă diferite flori, mai ales florile magice, Horot și Morot, constituind astfel o băutură. După aceea, construiesc un manechin de lemn pe care îl îmbracă în veșminte de tinere căsătorite și-l împodobesc cu perle și bijuterii. Cântecele care însoțesc această operație afirmă că soarele și chiar luna formează țesătura rochiei de nuntă, că norii, marea și soarele alcătuiesc podoabele. Tinerele păzesc manechinul în timp ce băieții caută să ia băutura și manechinul. La răsăritul

soarelui, fetele se duc să se așeze aproape de un râu cu manechinul și vasul. Ele își trec manechinul din mână în mână mângâindu-l. La urmă o fată care se confundă cu manechinul, fiind îmbrăcată cu o haină identică, cântă cântecele tradiționale, fiecare cuplet fixând soarta unuia dintre cei care asistă la acest ritual, o „soartă” unde este vorba bineînțeles de căsătorie și fericire. „Această sărbătoare armenească o găsim (cu amănuntele ei cele mai caracteristice – specii de ierburi) în Asia Mică, Marea Egee”.¹

¹ Lawson, John Cuthbert, *Modern Greek folklore and ancient Greek religion: a study in survivals*, Cambridge, University Press, New York, 1910, PG. 45;

O experiență de succes

Cu Arca dobrogeană la copiii finlandezi

Dan COJOCARU

Una dintre problemele societății noastre care se pare că nu își poate găsi rezolvarea este problema copiilor abandonați, a acelor copii care din diferite motive ajung să fie crescuți în centrele protejate ale Direcțiilor de Asistență Socială și Protecție a Copilului.

De prea multe ori, din nefericire, funcționează povestea cu mărul stricat care le contaminează și pe cele bune de lângă el.

Au fost încercate diferite soluții, dar se pare că încă ne aflăm departe de o rezolvare.

Importante, credem noi, sunt modelele de viață pe care le oferim. Abandonați deseori, chiar de mai multe ori, acești copii își pierd în primul rând încrederea. Vor alege întotdeauna să fugă de esența problemelor lor și se vor refugia în lumea pe care și-o construiesc, o lume paralelă, imaginară,

lipsită de rigorile unei vieți bazate în primul rând pe respect.

Și totuși schimbarea se pare că este posibilă!

La Constanța, în urmă cu câțiva ani, s-a născut proiectul Arca, un proiect prin care cei mici sunt atrași către artă, teatru, muzică, dans, ei devenind actori, cântăreți sau dansatori.

Prin colaborarea dintre Centrul Cultural Județean Teodor T. Burada și DGASPC au fost create condițiile de studiu ale acestor discipline. Rezultatul final, la sfârșitul fiecărui an, a fost realizarea unui spectacol prezentat în perioada sărbătorilor de iarnă. Componenta trupei a suferit modificări de-a lungul timpului. Unii copii au plecat, alții le-au luat locul. Plecarea celor mici nu a fost întotdeauna prilej de bucurie. Dacă unii dintre ei au fost integrați în familie alții, contaminați de germenul răului au ales calea cea mai puțin fericită. Dar dacă observăm o îmbunătățire a rezultatelor la școală a multora dintre ei, trecerea examenului de admitere la liceu pentru mulți care nu credeau că vor ajunge acolo înseamnă că proiectul funcționează.

Trupa Arca s-a întors de curând dintr-un mini turneu în Finlanda unde au dus tradițiile dobrogenilor prezentate printr-un spectacol muzical coregrafic reprezentativ zonei noastre și din care nu au lipsit dansurile grecilor, aromânilor, turcilor, tătarilor, armenilor și bineînțeles ale românilor de la malul Mării Negre. Comunitatea românilor din Finlanda, Asociația Culturală Română Helsinki și Asociația Tampereen Suomi-România au avut prilejul să sărbătorească ziua iei, purtate cu mândrie

departe de casă de Trupa Arca, dar și de românii și româncele participanți la evenimente. Zece copii din centrele protejate ale DGASPC, însoțiți de coordonatorul lor, actorul Dan Cojocaru, inițiatorul acestui proiect, două dintre elevele cursurilor de canto ale Centrului Cultural Județean Teodor T. Burada, Lorena Babașcu și Florentina Gârțu, au câștigat simpatia, dar și respectul conaționalilor noștri care au ales să se stabilească atât de departe de casă. Dovada succesului acestor copii se poate vedea pe rețelele de socializare pline cu imagini de la spectacolele prezentate. Bucuria celor mici se citește pe fețele lor și poate că prin realizările lor vor deveni modele bune de urmat pentru colegii lor.

O poveste frumoasă, cea a Trupei Arca, începută acum câțiva ani de Crăciun, ajunsă iată acum în țara Moșului de poveste. Acest turneu a venit după succesul de anul trecut în care Trupa Arca a dus povestirile Bădiei Creangă și măștișoare realizate tot de cei mici.

O poveste frumoasă care nu începe cu "A fost odată ca niciodată" ci "Va fi odată ca niciodată"! Cert este că cei mici au nevoie de ajutor și nu este deloc dificil de acordat.

Mulțumim pentru sprijinul acordat Centrului Cultural Județean Teodor T. Burada, Direcției Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului și Asociației Culturale Române-Helsinki, dar și tuturor familiilor stabilite în Finlanda și care au fost alături de cei mici.

Profesorii noștri

Să aveți o zi memorabilă!

Ana Maria ȘTEFAN

Sau istorică, sau ravisantă...Sunt cuvintele celui care este mereu cu zâmbetul pe buze, cel care are mereu pregătită câte o vorbă de duh menită să-ți însenineze ziua, prietenul elevilor – profesorul Teo Rădulescu. Născut în Constanța pe 16 aprilie 1953, Teo Rădulescu este profesor al Școlii Populare de Arte și Meserii încă din 1979, actualmente Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, la secția Canto, clasa *Muzică ușoară* având o vastă experiență pedagogică.

În vara anului 1958 avea să fie descoperit talentul unei personalități artistice din viața muzicală. De numele său sunt legate nume mari, elevi care au făcut carieră muzicală și de care își amintește astăzi cu mare drag. Talentul i-a fost descoperit chiar de unchiul său (nepotul bunicului), Gheorghe Velea care venise special din Baia Mare pentru a pune bazele corului operei din Constanța.

„El venise la noi acasă pentru mama. Deși era farmacistă, unchiul știa că are o voce frumoasă și într-adevăr avea o voce foarte frumoasă, așa că venise să o asculte. Unchiul a ascultat-o pe mama și a chemat-o la cor însă tata nu i-a dat voie. Apoi m-a testat și pe mine, m-a pus să cânt un cântecel să vadă dacă am simț ritmic și am trecut testul.”

La sfatul lui Gheorghe Velea, la vârsta de numai cinci ani, bunica l-a înscris la Liceul de Artă din Constanța (care tocmai se înființase), unde a urmat cursurile de vioară și teoria muzicii. Primul instrument pe care l-a studiat a fost vioara. Până în clasa a –XII-a, vioara a fost instrumentul de bază urmând ca în facultate să studieze cursurile de vioară (principal), pian (secundar) la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București. Din cauza unei crize de astm declanșată la numai 16 ani, nu a putut să reziste prea mult în București și după trei ani de studii la facultate, a fost nevoit să părăsească orașul din cauza aerului mult prea încărcat.

„Ultimul an m-am transferat la Iași unde am și absolvit la Conservatorul „George Enescu” din Iași, îmi doream neapărat Cluj, însă era prea departe. Îmi pare nespus de rău că am plecat de la București, diferența de școli era mare!”

Prof. Teo Rădulescu împreună cu
eleva Daria Peltea

Mai târziu, în urma mai multor examene, Teo Rădulescu s-a angajat la Filarmonica „George Enescu” din Iași unde a cântat în cor un an de zile după care s-a întors în orașul natal Constanța, unde a fost *instructor cu probleme de muzică pe județul Constanța*. Se întâmpla prin 1980, o perioadă halucinantă pentru artiști. A profesat ca instructor la Centrul Județean de Îndrumare al Creației Populare și Mișcării Artistice de Masă, unde a stat până în anii 83-84, însă atmosfera tensionată, nervii, stresul în care se lucra, erau de-a dreptul insuportabile. Umbla în tot județul, se ocupa de toate formațiile muzicale „lumea trăia mizerabil, dar era obligată să cânte!”

„Până la urmă, am reușit să plec. Dar unde să mă duc?...”

Cum tatăl era comandant de navă, s-a hotărât să dispară o perioadă din viața muzicală, în care la vremea aceea artiștii întâmpinau foarte multe greutăți și piedici, și să-și urmeze tatăl în marinărie. Astfel s-a îmbarcat pe un remorcher pentru un an de zile. Nici în marinărie nu era ușor de pătruns,

Teo Rădulescu și Iuliana Pușchilă

trebuia să aștepti un an sau chiar doi pentru a fi verificat de Serviciul de Securitate. Deși îi cunoșteau familia, deși tatăl era cunoscut în flotă, și Teo Rădulescu a trecut prin aceeași sită. Acolo, din păcate, avea să i se întâmple cel mai mare necaz pentru un viitor violonist sau pianist...

„În timpul unei manevre mi-am tăiat degetele de la mâini și s-a dus cu vioara și pianul...Am stat șapte luni în spital...”

O spune cu durere în glas respirând profund. Cum vrem să aflăm și amintiri mai puțin dureroase l-am întrebat cum își amintește primul spectacol, prima reprezentație. Zâmbește! Trece de la o stare la alta mai ceva ca un actor și cu blândețe și bucurie continuă:

„Primul spectacol l-am avut în Liceul de Artă, cu spectacolul „Amorul vrăjitor” aparținând compozitorului spaniol Manuel de Falla, iar reprezentația a avut loc la Teatrul Fantasio. Acolo, în clasa a -VIII-a, am cântat în orchestră. Cei mai buni erau luați în orchestră, orchestra liceului, iar la pupitrul orchestrei era doamna Martha Ghezzi - o femeie excepțională. Făceam repetiții la orchestră de două ori pe săptămână în afară de programul de cultură generală. Dânsa terminase la Cluj dirijatul, iar soțul dânssei, Dino Ghezzi, era profesorul nostru de Istoria Muzicii.”

După evenimentele din anii 90, sperând că în România traiul va fi mai bun, mai blând, s-a lăsat

de marinărie și timp de patru ani a fost profesor de gimnaziu la mai multe școli din Constanța. Între timp, veșnic neobosit, în 1981, la propunerea folcloristului Emanuel Frusinescu, alături de Dem Diaconescu și Dragoș Alexandrescu, Teo Rădulescu a fost unul dintre cei care au pus bazele *Festivalului Coral „Ioan D. Chirescu”*, numit după marele compozitor cernăvodean. Ideea a prins imediat și a avut mare succes. O contribuție importantă a avut-o și maestrul Dragoș Alexandrescu care a început demersurile la București.

„Lua elevi din clasele terminale, îi forma la București și apoi îi aducea la Constanța, dânsul a format școala de muzică și nu numai dânsul, așa putea spune chiar familia acestuia, o familie care a venit în Constanța și a pus bazele unui nucleu muzical.”

Festivalul Național de Interpretare Corală „Ioan D. Chirescu” este una dintre marile realizări profesionale de care Teo Rădulescu este foarte mândru și are și de ce. După 35 de ani, a devenit festival internațional, la care anul trecut au participat (în luna Noiembrie, luna în care s-a născut maestrul Chirescu), artiști din Grecia, Bulgaria, Basarabia, aspect foarte important pentru cultura dobrogeană. De altfel, și corul festivalului s-a bucurat de succes internațional și a participat la foarte multe turnee în străinătate alături de Teo Rădulescu (Grecia, Franța etc).

În Filarmonica din Iași, Teo Rădulescu a căpătat experiență în ceea ce privește corul, în facultate a studiat și dirijatul, lucru care avea să-l propulseze spre mânăuirea baghetei dirijorale a corului „Ioan D. Chirescu”, timp de aproape 20 de ani, implicându-se cu convingere în viața muzicală dobrogeană. Era corul reprezentativ al festivalului cu care se deschidea și se închidea fiecare ediție și ajunsese printre cele mai bune coruri din țară.

Ordo ab chao! (ordine din haos)

Acesta este dictonul care îl caracterizează. Întrebat de ce, ne răspunde:

„Vezi tu, copilul vine prima oară ...,împrăștiat”, așa cum este haosul. Universul are criteriile lui după care se conduce, este o ordine perfectă în univers, dar în haos nu există ordine. Ei, bine, în haosul acesta eu trebuie să fac ordine, să-l aduc lângă sunet, lângă vibrație! Aducându-l lângă vibrație, îl aduc lângă cosmos, lângă vibrația cosmică, este o legătură extraordinară între ele!”

A avut foarte mulți elevi, elevi care au câștigat nenumărate trofee, premii la festivaluri și concursuri de gen, atât naționale cât și internaționale, iar câțiva dintre ei au devenit foarte cunoscuți – Alexandra Stan, Andreea Olariu, Daria Peltea, Roxana Cozma, ș.a. Una dintre actualele eleve – Oana Chiriac, la numai 12 ani, a devenit mascota formației *Phoenix* și cântă cu membrii trupei la fiecare concert. O altă elevă - Iulia Pușchilă, cântă cu Horia Brenciu. Și exemplele ar putea continua. Orele cu profesorul Teo Rădulescu se desfășoară în armonie, într-o atmosferă relaxată, de prietenie.

„Eu nu sunt profesor, nici nu le permit să-mi spună „domnule profesor”, mie îmi spun Teo. Încercăm să construim ceva împreună. Eu nu spun că am format o voce sau că am ridicat un elev. Munca asta este de echipă, este munca între mine și elev, unul fără altul nu se poate! Nu eu îl învăț pe copil, copilul mă învață pe mine. Crede-mă, este taina cea mai importantă. El mă învață cum să predau. Cu greutățile cu care vine elevul în fața mea, eu trebuie să găsesc din toate cunoștințele mele ceva ca să pot să i le rezolv și în felul acesta descopăr taina rezolvării unui pasaj”.

O altă mare satisfacție profesională despre care vorbește cu mândrie a fost momentul în care eleva sa, Andreea Olariu, a câștigat marele trofeu al festivalului „Io Canto” din Italia – unul dintre cele mai importante festivaluri din Europa, unde vedete internaționale de talia Laurei Pausini au câștigat marele trofeu.

„Atunci am fost foarte tensionat, atunci m-am simțit cu adevărat împlinit!”

Înzestrat cu o sensibilitate deosebită și cu multă răbdare, își desfășoară cariera didactică cu profesionalism. La oră este foarte meticulos, lucrează pe fiecare sunet, pe fiecare vocală, pe fiecare respirație până iese bine. Teo este un apreciat și foarte iubit profesor care nu se vede făcând altceva și ne mărturisește că dacă ar fi din nou la început de drum, ar lua exact aceleași decizii. Pentru că tot veni vorba, l-am întrebat dacă are vreun regret. Răspunsul a venit după o pauză lungă „...puteam să fac mai multe...nu știu..!”. Nu a avut niciodată idei preconcepute, „*N-ai voie în artă. Nu ai voie să fii cantonat în prejudecăți!*” Se consideră o fire slabă, fără puterea de a întoarce o replică, de a fi mai dur atunci când situația o cere și acest aspect îl întristează vizibil.

Știm că viața de artist poate fi uneori grea, egoistă, te poate ține departe de familie, de prieteni, însă Teo Rădulescu ne mărturisește că a păstrat mereu

o doză de optimism, iar în momentele de cumpănă, ca să le depășească mai ușor, s-a hrănit cu gânduri.

„Am intrat în mine și am lăsat firescul să-și spună cuvântul. Am considerat ca pe un dat fiecare lucru și am lăsat lucrurile să meargă de la sine cu toate că acasă probabil mai aveam 3-4 vorbe..” o spune râzând, abordând un ton jocăuș și din nou chipul i se luminează.

Se spune că muzica ușoară e ușoară. Nu este ușoară! Pe toți cei care își doresc să urmeze o carieră pedagogică, Teo îi sfătuiește în primul rând să aibă o solidă cunoaștere muzicală, să aibă cunoștințe de armonie, cunoștințe de contrapunct, cunoștințe de estetică muzicală, de istoria muzicii, începând cu istoria jazz-ului, istoria muzicii ușoare, pentru că trebuie să cânti în stilul perioadei în care se interpretează piesa. *„Într-un fel se cântă rock, într-un fel jazz, toate sunt genuri diferite și e bine să le cunoști pentru a imprima elevului tenta respectivă.”*

Cel mai bine se simte acasă și la școală, lucrând cu elevii, de care nu se desparte cu greu pentru că știe că îl vor căuta și după ce vor absolvi datorită legăturii frumoase de prietenie bazată pe mult respect, care se creează în timpul cursurilor. Nu are timp liber, este veșnic în activitate, veșnic neobosit și cel mai fericit se simte atunci când poate împărți timpul între școală, casă și lectură. Îi place foarte mult jazz-ul, nu are artiști preferați, însă îi evocă cu nostalgie pe cei cărora le poartă o deosebită admirație: *la teorie l-am avut pe maestrul Victor Cheaicovski, un om excepțional, dar cel care m-a marcat ca persoanlitate a fost Alexandru Pașcanu. De altfel, l-am admirat enorm și pe maestrul Șumschi, o spune cu deosebit respect și sinceritate, iar răspunsul ne trimite către următoarea întrebare:*

Dacă ai putea să te întâlnești cu cineva din trecut, cine ar fi?

Teo face o pauză foarte lungă, ochii i se umezesc, respiră adânc și plin de emoție, după un timp, vine și răspunsul covârșitor: *„...grea întrebare... Sora mea n-a trăit decât două ore ...Aș fi fost curios...”*

Așa este omul Teo Rădulescu – sincer, sensibil, fragil, dar totodată înzestrat cu un simț al umorului rafinat și inteligent, degajând mereu energie pozitivă în jurul său. Îi place să facă jocuri de cuvinte, îi place să-i vadă pe oameni zâmbind și niciodată nu-l vezi posomorât sau încruntat și oricât de îngândurat ar fi, găsește mereu o clipă în care să ne spună: **SĂ AVEȚI O ZI MEMORABILĂ!**

Elevii din trupa de teatru francofon Amphithéâtre, premiați la festivalul Bonjour Brno, din Cehia

Mara VÎLCU

Elevii din trupa de teatru licean francofon, Amphithéâtre, au fost premiați la Festivalul internațional de teatru Bonjour Brno, desfășurat în Brno, Republica Cehă. Pentru acest festival, elevii au pregătit piesa "Hors les murs", scrisă de Jean-Gabriel Nordmann, care a impresionat profund publicul. Profesorii Maria și Cornel Andreșoiu, Mimi și Maître, cum îi numesc cu mult drag cei din trupă, au fost alături de micii interpreți pe tot parcursul repetițiilor. De la acest festival, micii actori s-au întors în țară cu diploma pentru Tinere Speranțe, dar și cu o multitudine de amintiri plăcute.

În cadrul festivalului au participat nouă elevi constănțeni, Pavalache Andra, Călimente Alex-Ștefan, Arghir Ana, Vîlcu Mara, Ghereben Sharon Beatrice, Tatu Ștefan, Popescu Ana-Roxana, Butoi Mihai-Alexandru și Berghia Raluca-Ioana. În drumul lor, au fost îndrumați de prof. Gheorghiu Lavinia, coordonatorul proiectului,

susținută în acest demers de către prof. Cristina Anghel, directorul Colegiului Național Ovidius, și de prof. Carmen Bucovală, director adjunct.

Micii actori au mai avut în program și alte activități care i-au făcut să se îndrăgostească de minunata Republică Cehă. Au vizitat orașul Praga, cu ale sale obiective turistice, podul lui Carol, Ceasul Astronomic, Castelul din Praga și superba Catedrală gotică Sf. Vitus, iar în ultima zi a călătoriei au admirat frumusețea nepieritoare a Vienei și s-au plimbat prin spectaculoasa grădină zoologică a acesteia.

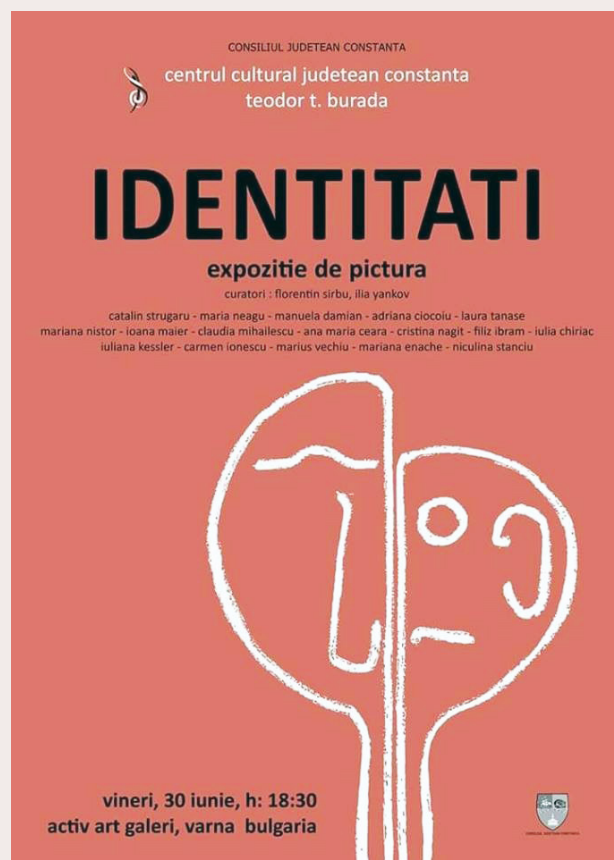
Întoarcerea acasă a actorilor constănțeni este urmată de dorința unei noi aventuri în lumina reflectoarelor.

Eveniment

GALERIA ART ACTIV - VARNA, BULGARIA

Expoziția „Identități” a unit pe un palier expozițional aproximativ douăzeci și cinci de cursanți ai Centrului Cultural „Teodor T. Burada”, diferiți din punct de vedere al manierei plastice și stilistice. Dincolo de lucrări, prin varietate și activități școlare sau intelectuale, ei au încercat să își exprime identitatea prezentă. Expoziția „IDENTITĂȚI” a avut loc pe data de 30 iunie 2017 în Varna-Bulgaria, în incinta Galeriei Art Activ, iar cele 40 de lucrări au fost expuse pentru a putea fi admirate, timp de 21 de zile.

*CURSANȚII CENTRULUI CULTURAL JUDEȚEAN „TEODOR T. BURADA”, CLASA DE PICTURĂ,
ÎMPREUNĂ CU PROFESORUL COORDONATOR FLORENTIN SÎRBU*

Practici sociale, gusturi și arome din trecutul comunei Gârliciu

Referent de specialitate, Ana-Laura PARFINOV

Existența comunei constănțene Gârliciu este atestată documentar începând cu secolul al X-lea, aceasta situându-se în extremitatea de nord-vest a județului și fiind înconjurată de localitățile Dăeni, Saraiu, Haidaru și de brațul Măcin. Conform cercetărilor etnografice de teren, precum și izvoarelor documentare existente, așezările omenești din zonă aparțineau populației românești. În ciuda repetatelor năvăliri ale popoarelor migratoare și a dominației otomane de peste 400 de ani, populația originală din Gârliciu și-a păstrat atât religia cât și obiceiurile străvechi. Încercarea de a se constitui în mod artificial un sat turcesc, alipit așezării vechi, a eșuat din cauza inundațiilor locale. Începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în Gârliciu au ajuns familii provenite din Țara Românească pentru ca, un secol mai târziu, mocanii transilvăneni veniți în zonă să se stabilească la rândul lor la Gârliciu și în așezările din împrejurimi.

Originea denumirii localității este încă incertă, existând mai multe posibile interpretări. Între acestea se găsește și interpretarea academicianului Iorgu Iordan, care asociază toponimului un cuvânt vechi, "gârlici", ce înseamnă "vale îngustă".

Pentru o mai bună înțelegere a dinamicii obiceiurilor și tradițiilor zonale am descins în teren, în comuna constănțeană și am stat de vorbă cu câteva dintre bătrânele satului. Povestim despre traiul de zi cu zi în Gârliciu, despre bucătăria specifică a zonei, despre ocaziile care reuneau întreaga suflare a comunității, precum horele și claca.

Lescana Măntălău are 65 de ani. A avut 4 băieți, însă nici unul dintre ei nu a rămas alături de ea în Gârliciu. Nepoții cresc, de asemenea, la oraș. Evocând fragmente din copilărie, Lescana pomenește atât episoade senine, duioase, cât și momente în care s-a confruntat cu greutățile specifice traiului în mediul rural încă nedezvoltat pe de-a-ntregul.

"Mama a avut 12 copii. Opt a trăit, patru a murit. Când eram copii ne trimitea cu vacile, cu oile, cu cârlanii pe divale, căram apă cu cobilița de la fântână că nu era apă în comună, aduceam de aici de la

*Familia Iacob - poză de familie
30 aprilie 1923 - Gârliciu*

malu' Dunării pământ negru ca să dea părinții cu el pe jos."

Întrebată despre mâncărurile specifice zonei, aceasta scoate la iveală o mică varietate culinară bazată pe alimentul cel mai lesne de obținut în zonă: *"La noi peștele era mâncarea de bază, că eram aici lângă Dunăre și tata pescuia. Avea "cârlionți" (o plasă cu trei colți de lemn) și mergea cu ei la pescuit. Și prindea cu plasa aia obleți. Punea o geantă la spate și venea cu oblețu' de la Dunăre și mama îl lua și îl puneu într-o putinică de lemn și îl făcea marinat, sau îl puneu la uscat în pod, ne fierbea cu usturoi, făcea saramură. Doar duminica se mânca o pasăre, că era sărbătoare.*

Ne mai făcea mămica ciorbă de zarzăre: spăla zarzărele, le desfăcea de sâmhuri le puneu pe foc și după ce se fierbea puneu câte o mână de "colarezi" (făină cu apă), puțin zahăr și gata." Nu există

Familia Tudorache, 1940

Îndoială în privința faptului că peștele era sursa de hrană aflată cel mai la îndemână localnicilor din Gârliciu, mărturie stând și scurta relatare a lui Constantin Cimpoiășu (57 ani): *“Când o întrebam pe mama mea ce mâncau ei în copilărie îmi povestea că bunica pune apă în ceaun să pregătească mămăliga și bunicu’ se ducea în grădină să dea la pește. Și până era mămăliga gata venea și bunicu’ cu peștele, îl pune pe grătar și asta era mâncarea. Așa de aproape erau casele de Dunăre că bunicu’ pescuia în grădină.”* Bazinele din dreapta și din stânga Dunării se umpleau primăvara până la refuz cu ape din revărsări, apa ajungea până în coastele de sud și de nord ale satului, iar grădinile și curțile oamenilor de pe “divale” deveneau ele însele bazine de apă, de te puteai plimba cu barca prin ele. Când se ajungea în această situație se beneficia de avantajul că, devenind temporar “proprietar de bălți”, localnicii puteau pescui în tihnă și după pofta inimii, chiar “în bătătură”.

Constantin Cimpoiășu își amintește de o manieră inedită de a obține pâinea. Maioua se făcea din spumă de must fermentat amestecată cu mălai și făină și lăsată “să fiarbă” (să fermenteze). *“Ea (mama) făcea multă pâine pe vatră. Dar făcea numa’ sâmbăta pâine din care mâncam toată săptămâna. Când fermenta vinul bătrânii noștri adunau spuma aia de deasupra. Acea o amestecau cu mălai și cu făină și cu puțină cocă de pâine, scotea miezul dintr-o pâine și băga conținutul ăsta în carcasa de pâine. Ținea o zi la fermentat, apoi făceau turtițe pe care le usca și le păstra. A doua zi plămădea aluatul, pe urmă frământa, creștea și îl cocea. De multe ori mai opăreau și făina ca să țină pâinea mai mult.*

Mai făceau părinții noștri și turtițe: făină cu mălai amestecat.”

Chiar și ceapa putea deveni ingredientul principal al unui fel de mâncare, după cum relatează Lescana Măntălău în fragmentul următor: *“Eu l-am apucat pe tata moșu’, eram în clasa a IV-a când a murit, și el făcea saramură de ceapă. Ne pune să aducem ceapă din grădină, o cocea în jar, apoi o curăța, lăsa numa ceapa curată și o amesteca apoi cu puțină sare și apă și o mâncam cu mămăligă.”*

Tot despre rețete culinare povestește o altă localnică din Gârliciu. După o scurtă introducere în istoria de familie, destul de marcată de frământări, ambiții, deziluzii și izbânzi, Ana Ionașcu, acum în vârstă de 65 de ani se întoarce în timp la deserturile și preparatele culinare din casa părintească: *“Mama ne făcea plăcintă din colărezi cu lapte. Fierbea laptele, făcea colărezii cu făină și îi fierbea până creștea făina acolo în lapte. Punea apoi zahăr în fiertura aceea, întindea foaie de plăcintă și turna umplutura aceea. Mama îmi povestea că atunci când era ea copil avea tot așa pește în pod părinții ei și avea năut. Și dădea năutul la piatră (îl măcina) și făcea mămăligă din năutul acela sau din orz mai făcea mămăligă.”*

Întrebate despre evenimentele sociale care reuniau membrii comunității gârlicene, Lescana Măntălău povestește despre horă și clacă, adevărate prilejuri de bucurie și de comuniune. *“Da, înainte se făcea horă și participa și cei căsătoriți și cei necăsătoriți. Se făcea în fiecare duminică (în afară de posturi) și la sărbătorile mari. La horă cânta lăutarii*

Panair la Hârșova - anul 1952

cu acordeon, cu viori. Fetele mergea întotdeauna însoțite de o soră mai mare sau de mamă.” Claca era un eveniment în cadrul căreia lucru se îmbina în cel mai plăcut mod cu bucuria împreună-petrecerii. Bărbații lucrau în sprijinul unei familii care dorea să își construiască un cămin, în timp ce femeile se preocupau de obținerea lânii, a bumbacului, pe care le transformau ulterior în haine, ștergare, țesături, obiecte de zestre și altele asemenea. *”Se făcea clacă la ridicarea casei. Făceam ceamur (pământ cu paie amestecat) și intra bărbații până în brâu și călca pământul acela cu paiele. Și la unu-două noaptea venea surorile, frații, cumnații, câțiva vecini și făcea ceamurul ăla cocoloașe, alții îl ducea la zid și tăticu’ și cu un unchi așeza “cocoloșele” acelea ca să zidească pereții casei. Punea la temelia casei bani (pentru sporul casei) și câteodată o verighetă (ca să țină căsnicia și să aibe copii). La ora nouă dimineața termina treaba. Noi femeile făceam masă. Se mai făcea clacă și la tors, la răsucit, puneam război în ițe multe și țeseam ștergare pentru zestre, la lumina lămpii că nu aveam lumină. Duceam în la malul Dunării și se topea acolo 3-4 zile, o săptămână, îl aduceam înapoi, îl dădea mama la meliță până când se toca coaja aceea și rămânea miezul ăla care se făcea ca lâna și îl torceai.”* Aceasta este mărturia Lescanei Măntălău, în vreme ce Ana Ionașcu completează cu alte date și amintiri:

”Aveam bumbac în grădină și îl dădeam la mașină, apoi îl dădea mama în arcuș (o nuia cu o ață) de îl făcea ca lâna și pe urmă îl făcea caiere și-l tocea și făcea cuverturi, cămăși la clacă. Aceste clăci se făcea iarna de obicei sâmbăta spre duminica. Aici femeile scărmana lâna, tocea. Venea și bărbații dar ei stătea în altă cameră iar femeile stătea cu copiii pe rogojini din papură sau pe preșuri. Noi mai făceam clacă și pentru când curam porumb. Venea toți vecinii și la urmă le fierbeam câte un ceaun mare de porumb.”

Cum era de așteptat, aceste reuniuni sociale aveau propriul repertoriu culinar, pe care ni-l împărtășește, de data aceasta, o altă localnică a comunei constănțene, Anica Tufă: *”Gazda pregătea scovergi sau câteodată chiroști, astea se făceau mai ales în familiile în care erau ciobani. Chiroștile se făceau așa: se făcea o cocă din apă, făină, sare, se întindea coca aia, se tăia pătrățele mici și se fierbea în apă cu sare. Se scoteau apoi și se puneau pe ele brânză și ulei încins. Înainte de a fi gata chiroștile astea fugeam la streășina casei sau a grajdului, luam câte un stuf, îl ascuțeam, suflam să zboare spuma de pe el și când era gata tavaua cu chiroști era gata stuful nostru care era folosit ca furculițe și ne*

Poza de familie, 1957

lăudam care mai de care cu “furculița lui”.

Pe lângă aceste ocazii cu care localnicii din Gârliciu se întruneau și petreceau în mod plăcut și util timpul, un alt moment însemnat în viața socială a acestora îl constituia și târgul de toamnă de la Hârșova. Cunoscut în zonă sub denumirea de Panair, acesta reprezenta unul dintre evenimentele mult așteptate mai ales de către membrii cei mai tineri ai comunității, copiii, care găseau la târg o întreagă varietate de distracții: *”Toamna se făcea panair la Hârșova. Acesta era un târg unde sătenii mergeau să-și vândă produsele agricole, unelte, târguiau animale. Noi, copii fiind, mergeam la panair ca să ne distrăm. Ne urcam în căruțe și porneam spre Hârșova. Acolo la târg erau de toate. Noi ne cumpăram halviță, înghețată, ne dădeam în lanțuri, călușei”,* își amintește Anica Tufă, ale cărei evocări păstrează încă nuanțe fine ale bucuriei trăite în copilărie.

„Fapte de arme” ale armatei bulgărești de ocupație a Dobrogei- 1918-1919, în lumina unor documente inedite

Dr. Lavinia DUMITRAȘCU

Pe fundalul comportamentului armatelor de ocupație în timpul războaielor iese în evidență prin cruzime, aproape prin sălbăcie, comportamentul armatelor bulgare, în primul rând, dar și al celor germane și turcești din Dobrogea în toamna 1916-1919.

În Fondul „I.N. Roman” de la MINAC am găsit documente, parțial scrise la mașină, parțial de mână, nesemnate și nedatate.

Acestea sunt deosebit de interesante, deoarece oferă date concrete, sistematizate și chiar descrieri. Și mai este important deoarece acesta completează informațiile oferite de Ionescu-Dobrogianul, în 1920, despre *Năvălirea bulgară din 1916-18 în jud. Tulcea*¹, astfel încât avem o imagine destul de completă asupra a ceea ce a însemnat ocupația bulgară în întreaga Dobrogea. În fapt, este vorba despre o conferință ținută de colonelul Ionescu-Dobrogianu, membru al Societății Regale Române de Geografie, laureat al Academiei Române, în ședința Adunării generale a Societății amintite, pe 25 aprilie 1920. Spre deosebire de documentul la care ne-am oprit în această comunicare, ce are la bază *„constatările oficiale ale comisiunii de cercetare, în care a luat parte și delegatul francez, Locotenentul BOISSIER”*, Ionescu Dobrogianu face o analiză pertinentă a ceea ce a însemnat ocupația în județul Tulcea, adăugând doar spre exemplificare cazuri concrete. În acest sens, condamnă nu doar autoritățile bulgare ci, mai ales, bulgarii tulceni - inclusiv „doamnele”, organizați în *„comitete bulgărești de distrugeri”*, unii dintre aceștia fiind reprezentanți ai autorităților de ocupație, care au contribuit, benevol și „cu toate forțele”, la samavolniciile comise de oficiali. Articolul se referă la distrugerea locuințelor românești, *„începând*

cu monumente și clădiri publice și desăvârșindu-și opera lor de distrugere cu cea mai modestă locuință românească”. Pentru a fi mai explicit, acesta face și o statistică, pe plăși, a românilor refugiați și a pierderilor suferite de cei rămași comparativ cu cele ale bulgarilor din județ. Lucrarea se oprește asupra siluirilor, omorurilor, jafurilor și schingiuirilor, cuantificate în statistici oficiale. Informațiile sunt destul de detaliate, atât în privința prezentarea unor cazuri în sine, cât și concluziilor și urmărilor economice, de natalitate și stare de sănătate a populației.

Această analiză este completată de documentele descoperite în Fondul „I.N. Roman” al Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, cu referire însă, mai ales, la județul Constanța și la Cadrilater. De data aceasta, comentariile sunt destul de puține, datele oferite fiind nude.

Parte din cele scrise la mașină, 2 pagini, sunt, după scrierea olografică de la sfârșit a prefectului Constantinescu, copii după lucrări oficiale, intitulate „Memoriu” aflate în dosarele Prefecturii județului Durostor. Pentru acestea se referă la orașul Turtucaia.

O foaie rătăcită, poate parte a unei lucrări mai mari, scrisă la mașină, se referă la populația din Silistra și la ceea ce a trebuit să îndure. Pare fi doar o pagină pierdută printre celelalte.

Ultima parte, scrisă de mână, descrie realități ale ocupației bulgare din Dobrogea actualmente românească. Acestea sunt împărțite pe „fapte”: violuri, furturi, omoruri- maltratări, incendii și distrugeri. Paginile separate privind violuri și omoruri, violarea copiilor în fața părinților, femei adunate la un loc, bestialități sunt, probabil ciorne ale celorlalte. Deși pare a fi o ciornă, cu ștersături ale repetărilor, raportul - dacă așa ceva vroia să fie - este deosebit de sistematizat și concludent.

¹Ionescu Dobrogianu, *Năvălirile bulgarilor din 1916-1918 în Județul Tulcea*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, 39, 1920, p. 115- 139

Deoarece, pe localități, sunt prezentate „faptele de arme” ale soldaților bulgari.

Primele două pagini, referitoare la Turtucaia, prezintă situația orașului în timpul ocupației: „Conducătorii armatei inamice în timpul ocupării orașului Turtucaia ca și în urmă după ce sa așezat administrația militară, prin cuvinte injurioase rostite în public au ofensat atât Familia Regală cât și pe reprezentanții autorităților noastre căzuți prizonieri odată cu trupele.

În ziua de 24 August 1916 când trupele inamice au pătruns în Turtucaia au arestat și internat ca ostateci pe funcționarii români, anume:

C. Gustav, Administratorul plasei Turtucaia, Ion Pârvulescu ajutor de judecător mort în lagărul din Sliven de tifos exantematic, Spiru Soiu mecanicul uzinei de apă, Grigore Lăzărescu, Benedict Oțulescu și Nicolae Ștefănescu, notari comunelor Satul Vechi, Denizler și Altmaltlar, Leonte Georgescu șeful vămei, Nicolae Timuși învățător ucis de o santinelă bulgară pe drum spre Rasgrad și I. Atanasiu, mort în orașul Rasgrad în urma grozavelor bătăi ce a suferit.”.

Din comuna Cadichioi au arestat și internat pe locuitorii: Dumitru Cristea, Dumitru Vâlcea, Trifon Nicola, Crastim Ion, Rade Orozdea, Ion Grigore, Dumitru Craiu li Dobre Matei pe motiv că simpatizau cu românii. Toți câți au fost internați au fost puși la muncile cele mai grele, bătuți și maltratați zilnic de către santinele.

Autoritățile bulgare au introdus un întreg sistem de cruzimi asupra populației române armene și în urmă greci și alți filo români ast-fel că la introducerea acestei populații în orașul Silistra autoritățile bulgare conduse de sentimentul de răzbunare au arestat aproape fără excepție pe toți cei care s-au întors în localitate cu puțin înainte de retragerea armatelor bulgare conducându-i pe jos distanțe considerabile neexceptând de la aceasta nici pe cei mai marcanți cetățeni. Pe unii internându-i iar pe alții aruncându-i în temniță unde au fost supuși la cele mai grele munci cum ar fi căratul și depositatul cărbunilor, pietrelor etc, servindu-se de ei ca de niște simpli hamali.

Statuia lui Ovidius dărâmată de pe soclu

În primele zile ale ocupației orașului Turtucaia autoritățile bulgare au executat prin împușcare fără nici o sentință pe funcționarii care au rămas în oraș ne putând să se refugieze și anume: Al Constantinescu-Dirigintele Oficiului Poștal-, Ștefan Bonjug și Ion Bărbulescu perceptori fiscali ai comunei Astfe-Chioi, și Denizel, Cristea Doiciu agent de urmărire al orașului Turtucaia, Tudorică Stoica și Stan Oprea pădurari, Vasile Nicolau Comisar de Poliție, Suliman revizor de sergenți, precum și pe locuitori fruntași Marin Drăgulescu, Ștefan Enciulescu, Chiroiu Chiru, Das Amet, Sulimena Emi, Chiamil Chiosco aceștia din urmă învinuiți de spionaj.

În satul Chiose-Abdi au tăeat în bucăți pe locuitorul Stanciu fost servitor la școala română iar, la Cadi-Chioi au executat pe locuitorii Petre Vasile, Tudor Drame și Vilciu Demir, scoțându-i la marginea satului și omorându-i cu săbiile ca fiind, bănuți de spionaj.

Deasemenea au violat pe domnișoara Elena Răducan Predescu în etate de 16 ani, faptul fiind săvârșit de un ofițer bulgar și 3 soldați.

Pe o femeie din comuna Popina au tăeat bucăți pentru motivul că a dat date neexacte la o patrulă de cavalerie bulgară.

Delegatul satului Hogeia Chioi a fost tăeat fiindcă a servit ca funcționar al autorității române.

Locuitorul Ali Omer și alți doi fiindcă au funcționat ca membri în comisiunea interimară la comuna Rahova de Jos au fost de asemenea tăeați în bucăți de cavaleria bulgară.”

Piața Ovidiu ocupată de armatele germană și bulgară în iarna anului 1916

Alte atrocități comise de soldații bulgari sunt descrise într-o pagină care pare să nu fie vreo continuare a celorlalte. De data aceasta, sunt oferite date amănunțite, ceea ce ne îndeamnă să credem că această pagină face parte dintr-un alt document. Este prezentată atitudinea populației bulgare față de autoritățile române la sfârșitul anului 1918, începutul celui următor. Se vorbește despre „grupuri” și „bande” de bulgari care atacă autoritățile române și români. Ba, mai mult, despre o răscoală a populației bulgare împotriva autorităților românești: „În noaptea de 17- 18 decembrie 1918 pe la ora 10 populația bulgară din comuna Sarsanlar strânsă în grupuri, au atacat cu focuri de arme autoritățile române din comună.

Atacul a durat până la ora 12 noaptea, iar pe la ora 5 dimineața au început din nou și a ținut până la ora 5 dim.

În această răscoală au luat parte peste 500 locuitori bulgari.

În ziua de 3 Ianuarie 1919 pe la ora 9 seara jandarmul N. Gheorghe a fost rănit la brațul drept și în picior de către o bandă de bulgari care în urmă au dispărut.

În ziua de 19 februarie 1919 locuitorul român Ion Anghel a fost rănit de un foc de armă la bărbie, iar jandarmul secției Chiose Abdi raportează că pădurarul Ilariu Ivan a fost atacat de o bandă de bulgari cu focuri de armă în timpul inspecției pădurii.

În ziua de 12 Martie o bandă de bulgari înarmați au atacat satul Sarsanlar din 3 direcțiuni, cu salve de focuri de arme care au început la 8 1/2 seara și au

încetat la 12 noaptea având ca țintă localurile Administrațiilor române ca Administrația de plasă, Primăria, Oficiul Poștal, sau tras peste 500 focuri de armă.

În ziua de 29 Martie 1919 o bandă de bulgari au atacat cu focuri de armă pe primarul Stoian Surof din Calipetrva care au fost înpușcat în piciorul stâng apoi jefuit de suma de 2000 lei.

În ziua de 30 martie 1919 un jandarm trimis la companie în drum spre Silistra a fost înpușcat în mână iar calul omorât.

Domnul medic al plășei Silistra Alexandroff, a fost atacat și jefuit de o bandă de bulgari iar pe căruțași la bătut pe motiv că de ce transporta cu căruța funcționari români.

În ziua de 17 Mai 1919 Primarul comunei Srebarna și agentul sanitar din comuna Popina au fost omorâți cu focuri de armă de o bandă de bulgari pe când treceau printr-o pădure din apropierea comunei.

De asemenea în ziua de 30 Mai 1919 Primarul comunei Doccelar în preună cu soția și cu Domnul G Purice percepător fiscal au fost atacați în marginea pădure mahle de o bandă de bulgari care iau jefuit și bătut scăpând cu fuga.

În ziua de 29 Mai a fost omorât primarul comunei Vischioi de un individ bulgar care în urmă a dispărut.

În ziua de 2 Iunie primarul D.R. Marcu a fost rănit la ochiul drept de un foc de armă de o bandă de bulgari.”

Va urma

Articol publicat în „SAI”, LXXV, 2009, p. 132-146

Problemele județului Constanța, în perioada interbelică, în preocupările organizației național-liberale constănțene

Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC

În perioada interbelică, Partidul Național Liberal a contribuit într-o măsură decisivă la crearea cadrului legal de desfășurare a vieții economice și social – politice în România. PNL s-a aflat la guvernare în perioadele: noiembrie 1918 – septembrie 1919, ianuarie 1922 – martie 1926, iunie 1927 – noiembrie 1928, noiembrie 1933 – decembrie 1937. În timpul acestor guvernări, au fost adoptate măsuri de o importanță deosebită pentru soarta românilor, cum ar fi: Decretul – lege pentru reforma agrară din decembrie 1918, Constituția din martie 1923, Legea minelor din 1924, Legea pentru organizarea administrativă din 1925, Legea electorală din 1926, Legea pentru conversiunea datoriilor agricole din 1934 și multe altele.

Dobrogea, poate mai mult decât alte regiuni ale țării, a fost profund marcată de conflictele militare și distrugerile din timpul Primului Război Mondial, în care România intrase, în vara anului 1916, pentru formarea statului național unitar. Problemele municipiului și județului Constanța, în anii care au urmat primei conflagrației mondiale, își găsesc reflectarea și în documentele organizației național-liberale constănțene, atât în preocupările ei din

perioadele guvernării, cât și în timpul în care PNL s-a aflat în opoziție.

Astfel, cu ocazia vizitei pe care ministrul Industriei și Comerțului, Alexandru Constantinescu, a efectuat-o la Constanța, în septembrie 1919, membrii Partidului Național Liberal i-au adus la cunoștință starea jalnică în care se aflau orașul și județul Constanța. Avocatul Ioan N. Roman preciza: „Nu este drept ca statul să urmărească dările imobiliare de pe timpul cât Dobrogea era sub stăpânire bulgărească; că este o datorie de umanitate să se caute cât mai grabnic a se construi barem bordeie în pământ, spre a se adăposti țăranii pe timpul aspru al iernii”.¹

Ioan N. Roman prezenta, în următorii termeni, starea în care se aflau țăranii din

¹ „Farul”, 1, nr. 126, 6 septembrie 1919, p. 1.

Dobrogea: fără vite, fără bani, fără pâine, fără măcar un adăpost, locuind pur și simplu pe câmp, „adăpostindu-se doar pe lângă perdele (forestiere), ca vitele (...). Ce se vor face micii copilași până la primăvară? Vor pieri, desigur, cu toții și Dobrogea, Dobrogea noastră românească, va rămâne pustie de români.”² Ministrul nu a putut să promită realizarea unora dintre doleanțe, în special cea privind locuințele pentru țărani.

În zilele de 8 și 9 februarie 1920, o delegație dobrogeană alcătuită din aproximativ 20 de persoane a prezentat la București, primului ministru, *Memoriul durerilor dobrogene*³. Căpitanul Alexandru Șteflea, care a expus memoriul Consiliului de Miniștri, a descris situația exactă a Dobrogei, începând cu data de 23 august 1916, reușind să emoționeze auditoriul, după cum se menționează în presa vremii.

În iulie 1927, în cadrul unei întâlniri între redactorii ziarului *Liberalii Constanței* și prefectul Radu Roșculeț, acesta din urmă a prezentat problemele cu care se confruntă județul Constanța⁴: insuficiența școlilor și a bisericilor, a șoselelor și islazurilor, împrăștiarile care nu au fost definitive, plata impozitelor, acordarea de împrumuturi și de seminte pentru efectuarea lucrărilor agricole în zonele secătuite, sănătatea publică, administrația județeană și comunală.

Cu ocazia întrunirii de la Clubul național-liberal, din ziua de 11 octombrie 1928, a

membrilor Comitetului Județean și a membrilor și simpatizanților Partidului Național Liberal, Vasile P. Sassu, șeful liberalilor constănțeni, declara: „În preajma redeschiderii Parlamentului, este obiceiul nostru să auzim din gura șefilor de instituții publice și autorități expunerea activității lor și a nevoilor ce mai sunt de îndeplinit, pentru ca noi, parlamentarii, purtători ai cuvântului dumneavoastră, să exprimăm aceste doleanțe la centru.”⁵

În decembrie 1933, luând act de cererile locuitorilor, Prefectura Județului Constanța dispunea executarea de urgență a mai multor lucrări, ca exemple fiind: construirea podului de la capătul lacului Corbul de Jos, construirea șoselei spre Năvodari, pietruirea șoselei principale din Valea Neagră, construirea unui local de școală în cartierul coloniștilor din Cumpăna, construirea unui minaret în Agigea, continuarea construirii terasamentelor șoselei dintre localitățile Pantelimon și Vulturul, instalarea de linii telefonice în întreg județul (40 de aparate, 10 centrale, 28 schimbătoare) și construirea de șosele între mai multe localități rurale.⁶

În cadrul unei conferințe administrative, convocate de prefectul Radu Roșculeț în decembrie 1933, persoanele din administrația județului au expus necesitățile municipiului și ale județului Constanța.

Conform celor relatate de primarul Nicolae Mărgărint, municipiul Constanța avea nevoie urgentă de: un plan de sistematizare, introducerea iluminatului electric în cartierele marginase, lucrări

² *Ibidem*.

³ „*Liberalul Constanței*”, 5, nr. 44, 19 februarie 1920, p. 1.

⁴ *Idem*, 12, nr. 525, 21 iulie 1927, p. 1.

⁵ „*Voința Dobrogei*”, 1, nr. 30, 14 octombrie 1928, p. 3.

⁶ *Ibidem*.

pentru aducerea apei de la Dunăre, sistematizarea și intensificarea canalizării, pavarea sistematică și definitivă a șoselelor, construirea unui crematoriu pentru gunoaie, ridicarea unei clădiri pentru serviciul salubrității, un serviciu de ecarisaj modern, organizarea de plantații comunale, reorganizarea plantațiilor de la cimitirul creștin, construirea unui dispensar medical central și a unui dispensar pentru tratarea tuberculozei, construirea unui azil pentru infirmi, a unei maternități și a unui azil pentru copiii abandonți, băi populare gratuite pentru săraci, terminarea construirii bisericii Sf. Gheorghe, construirea unui institut pentru *corectarea laptelui*, care să se vândă săracilor cu preț redus, construirea unui abator, amenajarea unui obor pentru vite,

împiedicarea surpării malurilor Constanței. De asemenea, se prevedea ca municipiul Constanța să fie înzestrat cu: un teatru românesc, un muzeu și o bibliotecă.

În cadrul aceleiași conferințe, prefectul Radu Roșculeț a prezentat necesitățile județului: localuri pentru diferite administrații precum: preturi (instituție condusă de un pretor – reprezentant al autorităților centrale în plase, cu atribuții administrative și de poliție), primării și altele, dispensare comunale, mărirea numărului agenților și al moașelor, instalarea firelor telefonice între comune, între plășile Cogealac și Hârșova legăturile fiind aproape terminate.

Președintele Camerei de Agricultură, Teodorescu Valahu, a vorbit despre necesitatea mașinilor agricole în diferite localități, iar Ștefan Boroș, președintele Camerei de Comerț, a susținut că Portul Constanța ar trebui să fie liber și ar fi necesar un canal navigabil între Cernavodă și Constanța.

Din inițiativa lui Vasile Bellu, prefectul județului Constanța, s-au desfășurat, în octombrie 1934, conferințe administrative în: Mangalia, Domnești, Băneasa, Hârșova și Medgidia, unde s-au discutat

de vapoare pe mare.

Primarul Constanței, Horia P. Grigorescu, a vorbit despre problemele municipiului. În expunerea sa, el a subliniat: necesitatea consolidării malurilor orașului, canalizarea versantului de nord-vest, definitivarea lucrărilor pentru aducerea apei potabile în Constanța, Mamaia, Carmen Sylva și Eforie, pavarea străzilor, construirea liniilor de comunicație și a atelierelor C.F.R. din Palas, electrificarea Palatului

numeroase probleme de interes general,⁷ printre care: executarea voluntară a lucrărilor de prestație în contul datoriilor de la stat, probleme de ordin administrativ, instrucțiuni cu privire la buna funcționare a școlilor, plata ratelor datorate la conversiune, iluminatul și paza comunelor.

Pentru ziua de 25 septembrie 1935, guvernul a fixat o conferință ministerială la Constanța, pentru cercetarea nevoilor din acest județ.⁸ La această întrunire au participat membri ai guvernului, parlamentari din întreaga țară, șefii tuturor administrațiilor din județul Constanța și unele delegații restrânse din celelalte județe ale Dobrogei.

După prezentarea realizărilor administrației național-liberale în județul Constanța, pentru perioada noiembrie 1933 – septembrie 1935, prefectul Vasile Bellu a exprimat doleanțele locuitorilor județului: îmbunătățirea stațiunilor balneare, prelungirea căii ferate Constanța – Techirghiol până la Mangalia, ulterior până la Balcic, terminarea liniei ferate Babadag – Tulcea, modernizarea șoselei Turtucaia – Constanța – Mangalia – Balcic, construirea unui pod pentru pietoni și autovehicule la Hârșova, îmbunătățirea căilor de comunicație pe apă, un serviciu de cabotaj care să asigure legătura între localitățile de pe coasta Mării Negre, de la Cetatea Albă până la Balcic și Ecrene, îmbunătățirea parcului

Cultural, ridicarea unei statui a regelui Carol I și rezolvarea neînțelegerilor cu funcționarii publici și pensionarii care, datorită scumpirilor, pretindeau mărirea indemnizațiilor. La finalul întrunirii, într-un cadru restrâns, s-au purtat discuții cu prefectii și parlamentarii dobrogeni în privința problemei emigrării turcilor.

Acestea au fost principalele probleme ale județului Constanța, în perioada interbelică. Interesant este faptul că, după aproape un secol, unele dintre ele își păstrează actualitatea. Printre aceste probleme sunt: consolidarea malurilor în municipiul Constanța, asphaltarea șoselelor, salubritatea, construirea unor aziluri pentru bătrâni, a unor dispensare și spitale, finalizarea unor biserici aflate de multă vreme în construcție, nemulțumirile funcționarilor publici și ale pensionarilor cu venituri mici etc.

⁷ „Voința Dobrogei”, 4, nr. 24, 14 octombrie 1934, p. 4.

⁸ Idem, 5, nr. 14, 29 septembrie 1935, p. 1.

Toamna pătimirii noastre

Vartan ARACHELIAN

În Dobrogea, poziția de la Topraisar e apărută cu un eroism care nu poate fi îngenuncheat, cu o îndrjire fără seamăn, de trupa proaspătului general C. Scărișoreanu, susținut la dreapta, cu o egală tărie, de corpul sârbesc, de sub comanda generalului Zivcovici. Ofensiva lui Mackensen nu reușește să câștige nici o palmă de teren, dar dușmanul încearcă și în flancul ei stîng, ținut de Divizia a 9-a a generalului Rașcu, al cărui front se sprijinea, la cealaltă extremă, pe țărmul mării, în apropiere de Tuzla. Și aici inamicul masează o forță de șoc formată din 12 baterii de cîmp și patru baterii grele. După o rezistență înverșunată, cu numeroase atacuri respinse sângeros, el reușește să rupă frontul. La 8/21 octombrie, rezistența infanteriei slăbește în această zonă. Trupa e demoralizată; de trei zile aprovizionarea încetase să se mai facă, legăturile cu spatele fiind distruse atât prin loviturile artileriei, cât și prin cele 20 de aeroplan inamice care controlează toate căile de acces, aruncând mari cantități de bombe. Alături de foametea și lipsa munițiilor, setea îi doboară pe apărători; puținele fântîni sunt secate de adăparea oamenilor și a cailor și nu mai au decât noroi. Frontul Diviziei a 9-a începe să cedeze și retragerea se propagă în dreapta sa. Prin limba de pămînt dintre Lacul Tuzla și mare, cavaleria inamică șarjează și reușește să ocupe Techirghiolul și Agigea. Poziția de la Topraisar era acum descoperită dinspre răsărit și Mackensen putea să-i atace și din flanc pe eroicii apărători din fața Topraisarului. Generalul Scărișoreanu trimite toate rezervele de care dispune spre a umple golul ivit la stînga brigăzii lui Stan Poetaș. E însă prea târziu. Inamicul a început să-și regleze tirul de artilerie din flancul lăsat liber de divizia vecină care s-a retras. La ora 1.30, după-amiaza, armata evacuează poziția și Topraisarul cade în mîna germană.

Dacă Topraisarul era cheia rezistenței sufletești a frontului dobrogean, Cobadinul însemna nodul apărării frontului româno-rus. Mackensen continuă atacul împotriva Cobadinului, unde frontul era ținut de trupele Aliatilor. Singura poziție apărută de

puternica artilerie rusă de la Cobadin – cota 137 – e luată cu asalt la baionetă. O parte din soldați se predau, alții fug lăsînd diviziile vecine descoperite. În stînga, divizia sârbă, după o rezistență eroică, se retrage, decimată.

Retragerea generală era acum iminentă. La dreapta frontului, pozițiile de la Rasova erau încă solid în mîinile românilor, apărute de trupele Brigăzii Cratero și de monitoarele eroice escadrile de la Dunăre, dar pe restul liniei inamicul începu, chiar în după-amiaza zilei de 8/21 octombrie, urmărirea trupelor româno-ruse aflate în retragere. Căderea frontului avu loc în astfel de împrejurări încît și numărul prizonierilor a fost mare. Comunicatul german declară că au făcut 3 300 de prizonieri dintre care 300 de români. „Românii – precizează inamicul – preferau să fie împușcați decît să se dea prinși.” Și pentru a aduce o precizare în plus asupra circumstanțelor în care soldatul român cădea prizonier, ar fi bine să amintim cum a căzut în mîna dușmanului colonelul Tamoschi, veteran al Războiului de independență de la 1877–78, rechemat în serviciu în acest an și numit comandant al Brigăzii 40. În timpul retragerii brigăzii sale, pe cînd alerga călare, de la o unitate la alta, încurajînd oamenii sub focul ucigător al bombardamentului german, bătrînul colonel e trîntit jos de explozia unui obuz care-i omoară calul. Găsit de dușmani pe cîmp, asfixiat de gazele exploziei și cu maxilarul rupt, el e dus în fața feldmareșalului Mackensen. Purtarea sa eroică a impus dușmanului respect.

Retragerea continuă spre linia ferată Constanța-Cernavodă. O furtună însoțită de o ploaie torențială se abăt看 asupra cîmpului de bătaie. Tunetul se amesteca cu zgomotul exploziilor. Constanța, bombardată din aer, era înconjurată de un zăbranic negru; rezervoarele de petrol de la Palas, aruncate în aer, ridica, o dată cu limbile de foc ale incendiului, nori de fum.

Pe șoselele ce duc spre nordul Dobrogei, pe drumurile desfundate de ploile torențiale, se scurg lungile convoaie ale restriștei. Treceau,

amestecându-se laolaltă, trenurile regimentare cu convoaiele de trăsură și căruțe în care populația înpăimîntată de invazie lua drumul pribegiei, lăsând în mâinile dușmanului tot rodul unei vieți de muncă. Aeroplanele dușmane se roteau în raiduri distrugătoare asupra portului, asupra trenurilor și a garilor, asupra coloanelor aflate în retragere, asupra spitalelor de răniți peste care pavăza internațională a Crucii Roșii era un avertisment nesocotit de furia dușmanului.

El inaugurează ocuparea Constanței cu o serie de atrocități. Războiul de pedepsire își dă mîna cu războiul de jaf. În timp ce silozurile și tancurile fumegînde din port sunt ocupate cu cea mai mare repeziciune, în limba peninsulară a orașului, către mare, se petrece o scenă grotescă. Statuia lui Ovidiu este legată cu frînghii și smucită de pe soclu cu ajutorul bivoliilor folosiți de obicei la corvoadă, la tractarea tunurilor artileriei grele. Ca și cum o dată cu statuia în bronz a poetului ar fi dispărut dovezile continuității noastre latine pe acest pămînt!

„Nu e nimeni – scria întristat Nicolae Iorga – care să nu fi aflat cu durere pierderea, desigur răpede trecătoare, a Constanței. Acest frumos oraș de pe malul Mării Negre era creațiunea noastră. Am găsit un biet tîrg turcesc și după Războiul de independență și realipirea Dobrogei la patria mamă, în 1878, după patru secole și jumătate de înstrăinare otomană – unde se opreau câteva corăbii fără adăpost, și în mai puțin de jumătate de veac, cu bani grei din sărăcia noastră, am făcut un centru înfloritor, un mare port, în care unii văd o viitoare rivală a Odesei înseși ...

Și va veni în curînd vremea când în această Constanță liberată și curățită vom pune în umbra steagurilor umflate de victorie cununi pe mormintele acelor cari la 10 (23) octombrie 1916 au sîngerat fără a putea smulge victoria.”

În aceeași zi a fost ocupat și tîrgul Medgidia, unde se afla Cartierul General al lui Zaiancikovski. Divizia a 3-a de tiraliori siberieni, din cauza încetinelii cu care se îmbarcau trupele și a lungilor opriri prin stații, abia ajunsese – doar cu trei trenuri – la Fetești. Ea n-a putut fi utilizată nici în Dobrogea, în ziua hotărîtoare a bătăliei, nici în plănuita contraofensivă a lui Averescu din munți.

Retragerea română se făcea prin lupte, dar a fost imposibilă organizarea unei rezistențe serioase din cauza decimării trupelor. Mari goluri se produsese și în comandamente. Efectivele brigăzilor nu depășeau acum numărul normal al unui batalion, iar ale diviziilor, pe acela al unui regiment. Soldații, frînți de oboseală și cu moralul distrus, se retrag pe

drumurile înțesate de convoaiele refugiaților.

Doar Cernavodă era ținută solid în mîinile noastre. În dimineața zilei de 11/24 octombrie, iritat de întîrzierea trupelor sale în fața acestui sector, generalul Toșev le transmite un ordin sever: „Veți pătrunde în Rasova și Cernavodă. Aștept ca Rasova și Cernavodă să fie luate astă-seară...” Dar căderea orașului întîrzia. Toșev era convins că are în față o mare masă de trupe româno-ruse. În realitate, aici luptau doar trupele Diviziei a 2-a și, în special, Brigada a 32-a de sub comanda colonelului Cratero ajutat de monitoarele eroice escadre de la Dunăre. Rezistența românilor a fost înverșunată. Toșev preia comanda operațiilor împotriva a ceea ce devenise Cernavodă, un cap de pod dobrogean, obținînd pentru această operație Divizia 1 Sofia, Divizia a 4-a Preslav și Divizia a 25-a turcă.

La 12 (25) octombrie, amiralul Negrescu, comandantul flotei de la Dunăre, primește de la Marele Cartier General, din partea generalului Iliescu, ordinul de „a distruge cu orice preț podul Cernavodă. În cazul imposibil, distrugeți cel puțin o parte spre Borcea.”

Marinarilor le revenea sarcina tragică de a spulbera unul dintre cele mai îndrăznețe și monumentale poduri făurite până atunci în lume. Ei știau cu câte sacrificii, cu cîtă sudoare se muncise aici pentru a întrupa acest braț de oțel, operă a geniului ingineresc al lui Anghel Saligny. Unitățile de geniu – pentru a opri năvala dușmană pe malul stîng al Dunării – au adus pe pod, într-un vagon, șase tone de trotil. Explozia însă a lăsat podul neclintit. Se recurge atunci la un puternic foc al artileriei de pe puntea monitoarelor, țintindu-se tronsoanele și grinzile de susținere. Loviturile își găsesc ținta, dar podul nu se rupe. După două ore de tir neîntrerupt, se ordonă încetarea focului.

Numai minele tip Hertz, umplute cu fulmicoton umed, pot dezvolta forța necesară de distrugere a podului. O lungă salbă de mine încinge acum tronsoanele. Legăturile electrice sunt aduse la mal și conectate la dispozitivul de declanșare.

Monitoarele sunt retrase dincolo de limita de pericol. La verga navei-comandant se ridică – semn că operația poate începe – un pavilion roșu.

În ziua de 12 (25) octombrie, ora 13, podul este aruncat în aer. În aceeași zi, inamicul pătrunde în Cernavodă care fusese peste noapte, fără știința dușmanului, evacuată de trupe.

În ziua de 13 (27) octombrie, fu distrus podul de la Fetești, peste Borcea, precum și podul intermediar, peste baltă.

Cu prăbușirea punților de peste apele Dunării,

o prăpastie adâncă se lăsa între țară și cea mai mare parte a Dobrogei.

Sublocotenentul Ion Grigore Oprișan, făcut prizonier cu câțiva dintre oamenii săi, pe când asigurau ariergarda trupelor ce se retrăgeau de la Sibiu, simte, pentru prima oară, umilința captivității. Îndreptat către Sighișoara, convoiul începe să învețe lecția umilinței, durerea tragică a fostului soldat care acum „merge escortat, prizonier de război, prin teritorii pe care le revendică”. Îndurerat, el își reproșează că, poate, n-a făcut tot ce trebuia pentru a nu-și lipsi țara de un braț înarmat: „Conștiința este cel mai mare judecător al faptelor noastre, ea dă verdictul suprem: cu sau fără voia noastră ne-am lipsit țara de brațul nostru. Am încercat oare să născocim mijloacele care ne pot readuce în rândurile luptătorilor ori ne-am luat grija de la ținta ostașului? Mă judec eu însumi, mă frământ și, neputincios, mă condamn...”

Bănuind că ar fi ardelean, Oprișan este izolat de convoi. Dar mărturia soldaților îl salvează. Era vremea spânzurătorilor pentru „trădătorii” augustului împărat.

Din mult promisul material de război francez sosesc, în sfârșit, mitralierele Saint Etienne. Venit de pe fostul front dobrogean, Robert Flamm, din Brigada a 5-a de Călărași a colonelului Romulus Scărișoreanu, se plânge lui Marghiloman de calitatea acestor mitraliere, care se strică mereu, și de proiectilele franceze și japoneze care nu iau foc.

Trenurile, cu trupele ce-au luptat în sud, grăbesc spre frontul Carpaților. În fiecare zi, zeci de trenuri trec și peste podul de la Comarnic, ducând trupe și muniții spre Predeal. Toma Ristea, din miliții, contingent 1896, fusese concentrat, laolaltă cu alți camarazi, la paza podurilor. La ora 22, în sectorul nr. 6 al etapei ordinare, trecu o nouă garnitură. Peste o oră era anunțat un convoi cu muniții. Alarmat de câinele său, Osman, Toma Ristea văzu două umbre care se strecurau spre pod. Îi somă să stea. Drept răspuns îi veni răsunetul focului de revolver. Arma Martigny model 1879 a lui Ristea începu să tragă. Însoțit de restul pichetului de moșnegi, Ristea, rănit la mână dreaptă, îi urmărește pe cei doi care se pierd în noapte, iar dimineața, lângă locul unde-i surprinsese pe necunoscuți, Toma Ristea descoperi încărcăturile pregătite pentru dinamitarea podului.

La 3/16 octombrie, generalul Berthelot descindea în stația Periș, întâmpinat de Ionel I.C. Brătianu, președintele Consiliului, cu vorbele:

– Fiți binevenit, domnule general. Salut în dumneavoastră, dacă acceptați, pe șeful Statului Major General al Armatelor Române.

Nu cunoaștem cât de penibilă a fost impresia făcută acestui oaspete de obediența unui președinte de Consiliu de Miniștri, ceea ce ni s-a păstrat este însă impresia făcută lui Averescu, după primul contact cu generalul francez, în ziua de 11/24 octombrie, la Bușteni: „După-amiaza a venit generalul Berthelot, desigur trimis de Marele Cartier General în urma telegramelor regelui și în care monarhul îl făcea direct răspunzător pe comandantul Grupului de Armate a II-a și de Nord, în cazul vreunei retrageri de pe poziții – n.n.ț. M-a întrebat asupra situației și i-a tot dat înainte cu crearea de rezerve. I-am spus că rezerve se pot crea, dar mai întâi trebuie să completăm golurile, care sunt așa fel că unele divizii sunt schelete. Mi-a răspuns că înțelege și că de aceea are să-mi dea un ofițer care se pricepe în organizarea serviciului de completare a golurilor. I-am spus că desigur un asemenea concurs va fi prețios, dar pentru moment important este a se face să funcționeze canalele pe care trebuie să vie la armată: oameni, echipamentul și armamentul.

Când ai divizii care nu numără, după o serie de lupte în retragere, decât vreo două mii de luptători, cred că ai nevoie de ceva mai tangibil decât de vorbe și de perspectiva de a primi un ofițer, oricât de priceput ar fi el. Mi-a promis apoi că va face să se dea comandanților de armată deplină putere și mi-a mai promis că peste patru zile vom avea la Pitești o divizie din Armata I.

Ce situație are el în armată?

S-a încheiat convorbirea noastră prin niște ordine semnate de rege pentru ofițerii misiunii franceze, pe baza cărora aceștia au dreptul să meargă la divizii, să îndemne la rezistență pe comandanții de divizii și să se asigure de executarea recomandărilor ce vor face. Maiori care au dreptul să îndemne și să controleze pe generalii noștri!”

De fapt, care era rostul misiunii militare franceze? Un răspuns – și cu atât mai mult un singur răspuns – ar fi imposibil de dat pentru că menirea sa n-a luat o singură formă și nici nu s-a manifestat uniform pe toată durata șederii sale în țara noastră (pînă la 24 martie/9 februarie 1918). Cel puțin pentru prima parte a războiului nostru, rolul și locul acestei misiuni nu fac corp solidar cu membrii ei. Pe când rolul componentelor misiunii fusese definit „ca agenți de legătură și de informații” detașați pe lângă marile noastre unități, prim-ministrul țării îi atribuia lui Berthelot un rol pe care nici Franța, dornică să contracareze interesele de hegemonie ale Rusiei în Balcani, nu îndrăznise să creadă că-l va impune.

(Va urma)

Din romanul Toamna pătimirii noastre, Editura RAO International Publishing Company, 2004

A da în jujeu

Ioan ADAM

Ce este **jujeul**? Lămuriri asupra acestui cuvânt a oferit folcloristul Tudor Pamfile în volumul său **Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi**, publicat în 1910. Harnicul investigator al civilizației noastre sătești înregistra acolo (după **îmblăciu** și **jugul de cai**) și **jugul de porci**, „numit în Ardeal **jugeu** sau **jujeu** [care] se pune la gâtul porcilor (câteodată și într-al cânilor și vițelilor) ca să nu poată pătrunde prin găuri în grădini, cotețe. Împănarea jugului – mai scria Tudor Pamfile – se face pe gâtul porcului.” Acest jug mic, triunghiular, confecționat dintr-o crăcană și o bucată de lemn dispusă transversal, se așeza pe gâtul cânilor pentru a-i sili să nu alerge după vânat, părăsindu-și astfel posturile lor de pază, adică stânele, târlele și curțile țăranilor.

În ciuda serviciului lor credincios, gospodarii satelor le aplicau cânilor, într-o anumită zi, o corecție severă pe care patrupedele pășite o țineau minte tot anul. Obiceiul – supranumit și **goana cânilor** – se practica în Câmpia Dunării, în Dobrogea, adică – amănunt demn de reținut! – prin zonele în care romanizarea a fost mai intensă.

Descrisă de Teodor T. Burada (în **O călătorie în Dobrogea**, Iași, 1880, p. 22-23) și Al. Dimitrescu (în **Goana cânilor, Românul**, București, XXXIV, 5/17 martie 1890), datina și-a aflat în Simeon Florea Marian cercetătorul cel mai pătrunzător. Iată ce scria el în volumul II, **Păresimile** (apărut în 1899), al trilogiei sale **Sărbătorile la români**:

În mai multe părți din Muntenia, și mai ales în comunele Boldu și Slobozia-Mihalanii din jud[eu]l Râmnicu Sărat și Tonea din jud[eu]l Ialomița, apoi în mai multe comune din Dobrogea, și mai cu seamă în Seimenii Mari și în Seimenii Mici, este datina în cea dintâi luni a Postului mare de **a da pe câini în târbacă**, adică a-i hica, a-i bate și a-i chinui grozav, pe când de găște caută cu deosebită luare-aminte și îngrijire ca nu cumva să le lipsească ceva în acea zi, să aibă toate celea din belșug.

Această datină se numește în comuna Boldu **goana cânilor**, în Slobozia-Mihalanii **vălărit**, în

celelalte părți ale Munteniei **jujeu** sau **jujău**, iar în Dobrogea **jijeu**.¹

La Boldu lucrurile se petreceau cam așa: cete de 10-20 de oameni intrau prin ogrăzile gospodariilor, prindeau câinii și le încheștau fălcile, pentru a-i împiedica să mai muște. După ce-i astâmpărau cu câteva lovituri bine ținute, îi frecau sub coadă cu **răvaruri**, adică niște bețe crestate asemănătoare fierăstraiei. Câinii **răvăriți** sau **răvăruiți** ori mureau, ori – dacă scăpau cu viață! – fugeau cât îi țineau picioarele și rămâneau două-trei zile departe de case. Supraviețuitorii memorau durerosul tratament, iar când se împlinea un an ieșeau singuri la **tărcăviș**, adică se ascundeau prin locuri ferite pentru a scăpa de **tărbacă** sau **jujeu**.

În altă localitate ialomițeană se folosea un dispozitiv și mai ingenios, pe care l-aș compara cu simulatoarele piloților de azi:

În comuna Tonea, jud[eu]l Ialomița, **jujeul** se face întocmai ca un leagăn mare, iar în mijloc se fixează o funie îndoită, unde se pune cânele, și-l învârteste atâta timp până când cade singur amețit și de multe ori chiar mort.²

Originea obiceiului a rămas multă vreme obscură. Întrebați, unii săteni spuneau că dulăii erau chinuiți „ca să se facă mult mălai sau mei la vară”, iar alții că noima datinei ar fi alungarea iernii și aducerea primăverii. În fine, alți țărani socoteau că **datul în jujeu** ar fi un tratament profilactic al turbării. Chestionat de Al. Dimitrescu după regulile moderne ale folcloristicii, un moșneag din comuna Boldu a oferit, pare-se, dorita clarificare:

– Apoi dă, gura moșului, [sunt goniți] de aceea pentru că câinii nu au fost simțitori când au intrat păgânii la o împărăție, ci mai simțitoare au fost **gâștele**.

– Ce spui, moșule, fă-mă să înțeleg mai bine!

– Apoi dă, uite așa s-a întâmplat: se vede că **câinii** au fost pe la culcușuri și **gâștele** fiind din întâmplare deștepte s-au speriat și, prin **gărăgaia** lor, au deșteptat pe cei din casă.

¹ Op. cit., p. 9 -10.

² Op. cit., p. 11.

Cu această istorioară ne întoarcem practic la Roma secolului al IV-lea înainte de Hristos, când, povestește Titus Livius în **Ab Urbe condita**, cartea a V-a, galii lui Brennus i-au înfrânt pe romani, cucerind, jefuind și arzând Cetatea Eternă. Singurul punct de rezistență rămas în mâinile romanilor era citadela de pe Capitoliu. Asediații au cerut ajutor de la fostul lor dictator, Furius Camillus, exilat atunci în orașul Veii. Omul providențial s-a lăsat greu și a refuzat titlul de dictator, sub pretext că surghiuniții nu pot primi funcții oficiale în stat fără votul Senatului. Un june plebeu pleacă deci la Roma pentru a întreprinde pe lângă senatori demersurile necesare.

Imprudent, tânărul intră în Capitoliu printr-o porțiță secretă, fără a băga de seamă că galii veneau pe urmele lui. Cum era o noapte furtunoasă, galii ar fi cucerit citadela dacă – mai vigilente decât câinii – găștele sacre de la templul Junonei n-ar fi dat alarma prin găgăitul lor. Găștele au salvat deci Roma! Așa s-ar explica și de ce până mai ieri românii își băteau câinii, dar își răsfățau compensator găștele. Un obicei „barbar” devine astfel un sigiliu de noblete ce confirmă originea noastră latină.

Datina romană mai dănuia printre români pe la mijlocul veacului precedent, chiar dacă autoritățile comuniste socoteau **datul în jujeu** un „obicei barbar”, pentru a cărui practicare se plăteau amenzi mari.³

Menționând interdicția, prima schiță din volumul de debut al lui Fănuș Neagu, **Ningea în Bărăgan**, descria pe larg, cu amănunte crude, **datul în jujeu**:

Dezbrăcându-se de cojoace, Onică și Biș ochiră în salcâmul bătrân o cracă groasă, la o înălțime de cinci metri și aruncară odgonul după ea. Apoi făcură semn unui flăcău din ceată să dea fuga să scoată un câine din șopronul din apropiere.

³ Coșbuc, care vedea în jujeu o datină „barbară”, considera totuși cutumele românești drept fărâme dintr-un „sistem” funcțional odinioară, dar a cărui cheie s-a pierdut: „Eu am apărut și apăr întotdeauna obiceiurile poporului, când sânt frumoase și nevinovate, și-mi place să le cunosc pe toate întru adâncul lor, adică să-mi explic și originea și cauza lor. Care nu sânt vrednice de trăit, pot să piară în bună pace, și care sânt urâte – cum e Jujeul – și barbare, ar trebui chiar scoase din deprinderile poporului, fie chiar și cu sila legilor. Dar nu trebuie să le fierbem pe toate într-aceeași căldare! Multe le credem noi că sânt superstiții în popor și le rubricăm între «nerozii de-ale oamenilor inculte», pe când ele sânt simple reminiscențe și frânturi dintr-un sistem metaforic care odată își avea rostul său.” (v. *Medicina populară*, în *Opere alese*, IV, ed. cit., p.99)

Biș, punând mâna pe câine, îl legă de două ori peste mijloc și-i întinse lui Onică un capăt al frânghiei pe care acesta trebuia să-l țină bine și să-l tragă numai atunci când i s-o spune. Lumea făcuse roată în jurul lor, Biș chiui o dată prelung și Onică smuci odgonul, mulgându-l în palme, până când câinele, urlând ca niciodată în viața lui, ajunsese să se bălăbănească deasupra oamenilor încovrigându-se de durere. Îl legănară așa în sus și în jos de câteva ori, apoi îl lăsară să cadă în zăpadă.

Biș știa să-l suie repede sau încet, să-l facă să se învâртеască și să-și încovoie trupul chinuit. Erau câini care atunci când ajungeau la craca pe care aluneca odgonul se repeziau înnebuniți s-o muște. Pe aceștia, cei doi flăcăi îi coborau numaidecât și-i slobozeau, știind că de-acum n-or mai călca oameni străini prin curtea cui îi hrănește.⁴

Datul în jujeu era prin urmare un exercițiu al memoriei, al fidelității față de vatră.

⁴ Fănuș Neagu, *Ningea în Bărăgan*, Editura Tineretului, 1959, p. 15.

Miezul verii cu restanțe la arboricultură ornamentă

Anca JIGMOND

Mi se pare firesc ca vara, unii dintre noi să avem restanțe. Așa am fost și eu: student model și cu restanțe. Acum spuneți și voi ce studenție a fost aia fără "boabe"? Și ce ocazie mai bună ar fi fost să te reîntâlnești cu colegii în septembrie, la cafea desigur!

Trecând peste partea amuzantă a poveștii cu restanțele, cea cu statul cu picioarele în ligheanul cu apă rece, cu comprese reci pe frunte, să nu se scurtcircuiteze cumva bunătatea de inteligență, restanțele în general la mine au venit cu note mai bune decât sesiunile de iarnă/vară. Eram mai relaxată, eram mai conștientă, asta nu știu, dar așa au stat lucrurile.

Introducerea a fost făcută și totuși rămâne restanța. Cea de pe luna iunie. Dojană că muștruluală nu a fost a venit, mi-am însușit-o și gata, astăzi sper să iau o notă bună.

Aveam pregătit încă din luna mai un subiect interesant, despre o plantă dragă mie care la rândul ei îmi trezește amintiri și răscolește diverse sentimente.

Să începem și să lăsăm teoriile studentului nepregătit. Ca o paranteză, chiar și atunci când nu știam subiectul la examen, băteam câmpii foarte bine și luam o notă bunicică pentru imaginația bogată de care dădeam dovadă.

Ei bine, astăzi, vom vorbi despre *Clematis L.* - clematita sau curpenul, plantă agățătoare din familia *Ranunculaceae*. Nu, nu am de gând să țin o lecție de Arboricultură ornamentă, examen la care nu am avut restanță și la care am luat o notă mare!

Planta, liană originară din China a ajuns în Europa unde prin secolul XVIII, devenind vedetă a pergolelor și teraselor înșorite.

Clematita asta mov, *C. x Jacmannii* se numește ea și este apariție comună în grădinile actuale, a apărut în vizorul meu demult, nici nu aș putea spune când, să tot fie vreo 30 ani. O avea vecina mea cu nume de floare - Violeta și Camelia, agățată frumos pe o pergolă la poartă. Încercările de a cere flori de la femeie erau sortite eșecului, puteai să-i ceri că nu îți dădea. Vreo 20 ani am tânjit după floarea aia și pentru cei care nu știu, înainte de ani 90 nu exista o piață a florilor de unde puteai să cumperi ca să îți satisfaci ideile peisagistice. Vecina s-a dus și da, am acum chiar floarea ei, la mine în grădină, așezată firesc, pe o pergolă, la poartă.

Clematita nu are ea multe semnificații și nici prea multă simbolistică în jurul ei. Unii zic că ar reprezenta inteligența, frumusețea, lucruri artificiale, alții decepțiile.

Din toate simbolurile asociate am făcut eu un recipient, ca să nu spun ghiveci și cred că atunci când ești dezamăgit, să ai inteligența să dai la o parte lucrurile, ființele și tot ce consideri fals sau artificial și să te agăți cu mintea de tot ceea ce este bun și constructiv și vei reuși să treci peste tot și toate, exact așa, ca floarea mea de clematită.

Mie îmi place clematita cu flori mov, dar sunt cultivări cu flori albe, roșii carmin, albastre, roz.

Clematita are o soră, dacă vorbim științific – *Clematis Vitalba*, sau frate dacă ne dăm examenul în limba română – **curpenul de pădure**. Pe curpen îl știți de pe marginea drumului, englezii îi spun ***Traveler's Joy "Bucuria călătorului"***, deoarece crește pe marginea căărilor de câmpie, deal și munte și bucurând vizual prin florile sale mici și albe cu perioșori deși. Nu are suport de ancorare pe pământ, așa că se agață de trunchiurile copacilor și arbuștilor din împrejurimi.

Și pentru că restanțele au și parte practică, unele dintre ele, curpenul îi ajută pe cei puțin ancorați în realitate, visători cu capul în nori sau mai puțin conștiincioși.

Esența folosită sub forma de cataplasme sau șampon stimulează creșterea părului smuls în vară de necaz că ați picat examenele și este de ajutor în tratarea durerilor de cap apărute în urma multelor orelor petrecute învățând.

La final, dacă faceți laringită de atâta susținere a examenelor orale, dacă vă apucă mâncărimile de piele de la stres, tot curpenul vă ajută.

Eu sper că mi-am luat examenul cu notă de trecere, vă urez vacanță frumoasă, cu parfum de flori de vară, soare și data viitoare, luna viitoare, fără restanțe vom vorbi de floarea soarelui.

Dansul Soarelui

drd. Mirela STAICU

În călduroasa lună a lui Cuptor, un ritual consacrat al celor mai vechi locuitori ai continentului american amintește de strânsa legătură dintre om și natură, subliniind importanța tradițiilor și perpetuarea acestora dincolo de limitele spațio-temporale. **Dansul Soarelui**, „Sun Dance”, adesea ortografiat „Sundance” este o ceremonie dedicată astrului zilei, considerat însuși Marele Mister *Wakan Tanka*. Se regăsește la popoarele din zona Marilor Câmpii americane, dar și la alte popoare nomade, a căror principală ocupație era vânătoarea de bizoni¹. Datează din 1700 și este asociat cu triburile Cheyenne, de unde s-a răspândit și la alte populații din marile câmpii: Arapaho, Blackfoot,

Kiowa, Comanche, Cree, Sarcee, Shoshone, Arikara, Assiniboine, Crow, Gros Ventre, Pawnee, Ojibwa, Sioux etc.²

Numele provine de la indienii Sioux - *Wi wanyang wacipi* - care se traduce „dansul celor care admiră soarele” (orig. *Sun gazing dance*). Se regăsește și sub alte denumiri, care nu fac referire la astrul zilei, ci la coliba medicinală (*medicinal lodge*) construită cu prilejul desfășurării ceremoniei.

Data la care se desfășoară este variabilă, depinde uneori de o viziune sau de un vis al unui membru al comunității, însă pentru majoritatea populațiilor, ceremonia se desfășoară vara, în luna cea mai călduroasă, când soarele stăpânește cerul în toată splendoarea sa. De multe ori, un membru

¹ „Sun Dance – Religious ceremony”, scris de editorii Encyclopaedia Britannica (revizuit la 22.07.2009), <https://www.britannica.com/topic/Sun-Dance>, accesat 10.06.2017.

² David J. Wishart, „Sun Dance”, University of Nebraska Lincoln, 2011, <http://plainshumanities.unl.edu/encyclopedia/doc/egp.rel.046>, accesat 07.06.2017.

al tribului aflat într-o situație limită promitea un dans al soarelui în schimbul ajutorului primit din partea divinității.³ Ritualul se compune din patru zile alocate pregătirii cadrului – construirea colibei medicinale, unde are loc sauna de purificare, sau a cercului unde are loc dansul către soare; alte patru zile sunt destinate dansului propriu-zis, întreaga perioadă fiind una de sacrificiu, atât fizic, cât și psihic, întrucât dansatorii refuză mâncarea și apa. Câteva națiuni, printre care Arapaho, Cheyenne, Blackfoot, Sioux, practicau străpungerea pielii cu inele de care legau funii atașate de parul central, descrise în mod peiorativ de către neinițiați ca acte de tortură. Părintele William Stolzman, un preot lezuit care a locuit mult timp în rezervațiile indienilor scria, în cartea sa *The Pipe and Christ* („Pipa și Hristos”): „Unii oameni au mari dificultăți în a înțelege și a aprecia zdrobirea pielii din cadrul Dansului Soarelui. Mulți nu pot înțelege că există principii și valori mult mai mari pentru care merită

sacrificată sănătatea.”⁴ Alții (indienii Ute, Shoshone și Crow) făceau acte de sacrificiu doar prin post și dans intens.

Dansului Soarelui presupunea, de multe ori, și alte manifestări ale membrilor comunității: fumatul pipei sacre, ceremonii de purificare și rugăciuni lunare. De regulă, fumul din pipă se oferea zilnic de către căpetenie celor patru puncte cardinale, dar și cerului și pământului; ceremoniile de purificare aveau loc înainte și după dansul soarelui, iar rugăciunile se făceau o dată pe lună, de douăsprezece ori pe an, când era lună plină. Deseori, se aduceau cărbuni încinși în colibă, se ardea tămâie și se cântau melodii specifice, pentru a trimite rugăcinile către lumea spiritelor.⁵

Performarea dansului propriu-zis implică o curățare profundă și sacrificiu personal prin

³ Clark Wissler, *The American Indian*, ediția a doua, Oxford University Press, New York, 1922, p. 196.

⁴ Patti Wigington, „The Native American Sun Dance”, revizuit la 29.05.2017, <https://www.thoughtco.com/the-native-american-sun-dance-2562245>, accesat 20.06.2017.

⁵ „Sun Dance”, <http://www.native-americans-online.com/native-american-sun-dance.html>, accesat 19.06.2017.

saună și post⁶, testând limitele fizice și psihice ale performerului. Ritualul se bazează pe rugăciuni intense, urmate de tăierea unui copac, ce este uneori pictat și apoi pus în centrul spațiului de dans. Toate acestea se realizează sub atenta supraveghere a șamanului. Rugăciunile celor care înconjoară copacul din centru sunt acompaniate de bătaie în tobe, clopote sau cântece sacre.⁷ Uneori, o coliba medicinală este construită din pari care radiază dintr-un par central sacru. Indienii Sioux nu construiesc această colibă, în schimb fac o *hocoka*, un cerc ritualic, cu o specie de plop în mijloc și un ax de antrenare, care acoperă întreg perimetrul. Construcția are o deschidere către est, către cer, către admirarea soarelui, iar cei care dansează privesc către înalt, invocând spiritele. Există și costume specifice, împodobite cu pene de vultur și alte simboluri ale grupului.

Triburi diferite aveau manifestări similare ale ceremoniei. De pildă, membrii Ponca desfășurau un ritual de patru zile, cu dans, post și rugăciune, săvârșit în miezul verii, când porumbul era în pănușă. Ridicau o construcție circulară, în centrul căreia înălțau un copac tăiat; construcția era parțial deschisă spre cer, având un cuib al păsării legendare *thunderbird* în vârf. În ultima zi, bărbații tineri se atașau de parul central prin inele prinse în piept și dansau în jurul acestuia, privind către cer și soare.

Triburile Cheyenne sărbătoreau Dansul Soarelui ca o ceremonie a înnoirii lumii, pictându-și corpurile și postind. Un instructor bine pregătit îi învăța pe tinerii care aveau peste 12 ani ritualul. Între triburile Kiowa, era obișnuit ca un individ care a avut o viziune să inițieze dansul, în speranța împlinirii acesteia într-una mai mare. El dansa în jurul unui par, care avea un craniu de bizon fixat în vârf. Prin post, auto-mutilare și privarea de apă, dansatorul spera că va leșina și va primi viziunea mult așteptată.⁸

Pentru indienii Crow, ceremonia *ack'cirua* este corespondentul ceremoniei dansului soarelui. Nu era o ceremonie periodică, ci era promisă ori de câte ori o rudă îndoliată voia să răzbune moartea unui apropiat, omorât de un trib ostil. Pentru a obține acest final, jelitorul sau „fluierătorul” (*ak'ō'ce*) trebuia să obțină viziunea dușmanului distrus, lucru care implica promisiunea că va căuta împlinirea faptului imediat.⁹

Principalul scop al Dansului Soarelui a rămas stabilirea și păstrarea relațiilor cu rudele, animalele și plantele, dar și cu spiritele cosmice. În trecut, se credea că dansul asigură vânătoarea bizonilor, dar și bunăstarea materială a tribului. Pregătirea prin construirea spațiului sacru al dansului este o formă de a reînnoi relația omului cu pământul și cu toate vietățile din jur¹⁰. Triburile din America de Nord vedeau soarele ca o manifestare a Marelui Spirit însuși, existând credința conform căreia lipsa acestei ceremonii va determina o ruptură, iar pământul va pierde legătura cu puterea creatoare a universului, deci va pierde abilitatea de a se regenera.¹¹ De asemenea, ceremonia era un mijloc important de socializare, fiind oportunitatea de a reînnoi legături de rudenie, de a aranja căsătorii și de a face schimb de proprietăți.

În secolul al XIX-lea, guvernul canadian și cel american au interzis practicarea Dansului Soarelui, văzând-o ca o practică superstițioasă, nu religioasă, fiind considerată periculoasă prin prisma auto-mutilării practicate de unii dansatori. În anii '30 a fost permisă din nou, însă lipsa continuității ceremoniei a făcut să se piardă anumite elemente importante din practica dansului, iar la unele triburi a rezultat chiar în dispariția obiceiului. Nativii au susținut mereu că în spatele intenției de a opri auto-mutilarea a stat, de fapt, dorința distrugerii culturii indienilor. În acest fel, băștinașii s-ar fi adaptat culturii și civilizației coloniștilor, fără să opună rezistență.

În prezent, urmașii populațiilor native din America de Nord caută să organizeze în fiecare an ceremonia Dansului Soarelui, pentru a transmite copiilor și nepoților elemente cheie din cultura strămoșilor, dar și pentru a păstra principiile și valorile transmise din generație în generație. Numărul celor prezenți crește anual, fiind o practică ce stârnește curiozitatea și interesul multora. Deseori, se interzice filmatul și fotografiatul, iar prezența celor care nu aparțin popoarelor native este privită uneori cu scepticism. Totuși, dacă le este permis accesul, cei din afară trebuie să urmeze cu strictețe o serie de reguli, întrucât ritualul are o profundă semnificație, fiind necesar acum, mai mult ca oricând, întărirea legăturilor dintre om și natură, dintre om și divinitate, dar și dintre om și om.

⁶ Joseph G. Jorgenson, *The Sun Dance Religion: Power for the Powerless*, Chicago: University of Chicago Press, 1972, p. 17-18.

⁷ Patti Wigington, <https://www.thoughtco.com/the-native-american-sun-dance-2562245>.

⁸ Gloria A. Young, „Sun Dance”, *The Encyclopedia of Oklahoma History and Culture*, www.okhistory.org, accesat 07.07.2017.

⁹ Robert H. Lowie, *The Sun Dance of the Crow Indians*, New York: Order of the Trustees, 1915, p. 7.

¹⁰ David J. Wishart, „Sun Dance”, University of Nebraska Lincoln, 2011, <http://plainhumanities.unl.edu/encyclopedia/doc/egp.rel.046>, accesat 07.06.2017.

¹¹ „Sun Dance”, <http://www.native-americans-online.com/native-american-sun-dance.html>, accesat 20.06.2017.

PICTORII ÎL CINSTESC PE OVIDIUS

În perioada 19-23 iulie 2017, Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, organizează TABĂRA DE CREAȚIE „Ovidius, tinerorul lusor amorum exilat la Tomis” (Ovidius, cântărețul glumeț al dragostei ușoare exilat la Tomis). Evenimentul tinde să marcheze 2000 de ani de la trecerea în neființă a marelui clasic al literaturii latine - Publius Ovidius Naso (n. 20 martie, 43 î.Hr., Sulmo, azi Sulmona/Aquila - d. 17 sau 18 d.Hr., Tomis, azi Constanța).

Cinci zile de creație!

Șase artiști plastici (atât români cât și bulgari), invitați special pentru acest eveniment, participă în mod interactiv pictând scene din viața autorului timp de cinci zile. Astfel, procesul de creație al artiștilor va putea fi urmărit în aer liber la Pavilionul Expozițional din Constanța, publicul participant putând să asiste îndeaproape la execuția lucrărilor, la diferitele tehnici de lucru și de îmbinare a culorilor, aflând în acest fel tainele acestei minunate activități – Pictura. Evenimentul este coordonat de Sîrbu Florentin, profesor la secția Arte Vizuale din

cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, dintre invitați făcând parte: Chakalov Valeri, Bozhkov Stefan, Yankov Iliya, (artiști plastici- Bulgaria), Costea Cristina-Alina, Aramă Gabrilea-Liliana, Dobrin Mihaela care vor impune o abordare dinamică, interactivă a cunoașterii marelui poet latin pentru publicul din Constanța.

Mărturii

Stefania Sirin Narenji

Așa cum am declarat de cele mai multe ori, m-am născut și am copilărit „la malul mării” în orașul Ovidiu, județul Constanța. Încă de la o varstă fragedă (5 ani) am îndrăgit folclorul și mi-am dorit să cânt muzică populară, asemenea marilor noștri artiști, care au înnobilit cântecul tradițional românesc.

Prima voce care m-a fascinat a fost vocea Mariei Ciobanu, acesta fiind și „motivul” pentru care mi-am dorit să devin interpret de folclor. Mi-a plăcut glasul atât de mult, încât ascultând mare parte din bogatul repertoriu al doamnei Maria Ciobanu, am și învățat cantecele pe care le-am cantat cu drag, toată copilăria. Apoi, în timp, ascultând zilnic

muzică populară la radio, „m-am îndrăgostit” iremediabil de ritmurile de pe meleagurile natale, folclorul dobrogean devenind „balsamul sufletului meu”. Astfel, prin vocea duioasă a doamnei Elena Roizen, supranumită „Privighetoarea Dobrogei”, am descoperit frumusețea și puritatea cântecelor de pe plaiul dobrogean.

La vârsta de 16 ani, am absolvit Școala Populară de Arte a Centrului Județean „Theodor T. Burada” din Constanța, la clasa de folclor condusă de către doamna Elena Ionescu Cojocar. De asemenea, am absolvit Liceul Teoretic „George Călinescu” din Constanța, profilul filologic, clasa bilingv-franceză,

apoi am urmat cursurile Facultății de litere – secția Comunicare și Relații Publice a Universității din București.

Prima mea apariție tv a fost în toamna anului 2010, în cadrul proiectului Televiziunii Române în colaborare cu Societatea Română de Radiodifuziune, emisiune-concurs pentru tinerele talente ale folclorului românesc „Vocea populară”, producător: Maria Tănase Marin. După un an în care „am pus bazele carierei mele”, prin etapele parcurse la „Vocea populară”, m-am bucurat să reprezint Dobrogea în MAREA FINALĂ a concursului televizat, aflându-mă printre cei 6 finaliști din 6 zone etnofolclorice diferite. „Rampa mea de lansare” a fost, așadar, „Vocea populară”. De acolo au început toate celelalte colaborări cu producători tv, radio, invitații în concerte și festivaluri din toate zonele țării, iar totul s-a legat în mod firesc și totodată extrem de frumos pentru mine, copil fiind încă, în perioada respectivă.

Cu alte cuvinte, visul copilăriei mele devenise în sfârșit, realitate! Au fost momente încărcate de mari emoții, întâi distructive și apoi devenind constructive. Spun asta pentru că la început, când participam în concursurile de gen, din cauza emoțiilor prea puternice, de multe ori nu puteam cânta la nivelul la care ar fi trebuit și la care mă aflam, de fapt. Au trecut și aceste clipe între timp, iar eu m-am obișnuit cu scena și am reușit să dăruiesc publicului tot ceea ce am în suflet, cu un impact pozitiv.

În prezent mă bucur de aprecierile publicului larg și sunt colaboratoare a Orchestrei de Muzică Populară Radio, fiind o prezență constantă în cadrul concertelor organizate de Radiodifuziunea Română. Recent am început să colaborez și cu Ansamblul artistic profesionist „Izvoare dobrogene”, cu orchestra dirijată de Cristian Obrejan, alături de care am susținut câteva concerte în județul Constanța. De asemenea, am avut bucuria de a cânta în calitate

de interpret consacrat în recitalurile mai multor festivaluri naționale de folclor precum: Festivalul Național „Maria Tănase” în anul 2015, Festivalul Național „Dor de cânt românesc”, Festivalul Național „Elena Roizen”, Festivalul Național „Din comoara satului”.

Printre premiile obținute la festivalurile-concurs de folclor se regăsesc:

Premiul I – Festivalul ION ALBEȘTEANU – 2011, Slobozia

Premiul I – Festivalul TROESMIS – 2011, Tulcea

Premiul II – Festivalul ELENA ROIZEN – 2013, Ovidiu, jud. Constanța

Premiul II – Festivalul MARIA CIOBANU – 2011, Rm. Vâlcea

Premiul III – Festivalul Național al Cântecului și Dansului Popular Românesc

MAMAIA – 2011

Premiul III – Festivalul NATALIA SERBĂNESCU – 2012, Tulcea

Premiul III - Festivalul „Vară, Vară, primăvară” Sibiu 2014

Premiul III – Festivalul „Valeria Peter Predescu” Bistrița 2014

În ceea ce privește cariera mea artistică în viitorul apropiat, voi realiza o nouă sesiune de înregistrări la Chișinău, alături de o orchestră foarte cunoscută, în toamna acestui an și pregătesc multe alte surprize muzicale pentru toți cei care mă apreciază și mă îndrăgesc.

În încheiere, vreau să afirm faptul că sunt foarte bucuroasă datorită dragostei cu care oamenii mă întâmpină de fiecare dată când urc pe o scenă și în același timp, le sunt profund recunoscătoare acelor care îmi dau energia și forța de a înainta pe acest drum atât de frumos, dar uneori imprevizibil și destul de complicat, „drumul cântecului”.

Ansamblul Folcloric Profesionist IZVOARE DOBROGENE

